
RKTL:n työraportteja 42/2014

Lohenkalastus Vetsikon lohkokunnassa Tenojoen korvauslain näkökulmasta

Tekijä: Maija Länsman

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki
2014

Kuvailulehti

Tekijät Maija Länsman			
Nimeke Lohenkalastus Vetsikon lohkokunnassa Tenojoen korvauslain näkökulmasta			
Vuosi 2014	Sivumäärä 41	ISBN 978-952-303-191-3	ISSN ISSN 1799-4756 (PDF)
Yksikkö/tutkimusohjelma Tutkimus- ja asiantuntijapalvelut, Teno- ja Näätämöjoen kalakantaseuranta			
Hyväksynyt Jaakko Erkinaro/Ari Leskelä			
Tiivistelmä <p>Vetsikon lohkokunnassa kalastetaan lohta monimuotoisesti ja edelleen aktiivisesti myös kalastusoikeuteen liittyvillä perinteisillä verkkopyyntitavoilla. Selvityksessä tarkasteltiin paikkakuntalaisten lohenkalastustapojen muutoksia ja saalisvaihtelua 1970-luvulta lähtien. Koska kalastusmatkailun ja loma-asutuksen myötä Vetsikon alueen kalastuskulttuuriin ja elinkeinoihin tuli suuria muutoksia, jotka peilautuivat alueen saalis- ja kalastustilastoissa, käsiteltiin selvityksessä myös kalastusmatkailijoiden lohisaaliita, matkailupainetta, yrittäjyyttä ja paikallista lohensoutua.</p> <p>Tarkasteluajanjaksolla (v. 1974–2013) Vetsikon alueen perinteisillä pyyntimuodoilla saatu vuotuinen lohisaalis oli noin 2 000 kg, josta patopyyntisaalista oli 1 500 kg, verkkopyyntisaalista 240 kg ja kulutusosaalista 290 kg. Paikkakuntalaisten, lähinnä soutamalla saatu vapasaalis oli keskimäärin 890 kg. Patopyyntisaalis on pienentynyt pyyntitavan käyttäjien harventuessa. Kulutuspyynti ja lohensoutu ovat puolestaan yleistyneet 40 vuoden aikana. Kalastusmatkailu on vähitellen kehittynyt vieraanvaraisuudesta merkittäväksi palveluammattiksi, kesäiseksi oheisammattiksi monelle paikkakuntalaiselle. Vuosien 1974–2013 kalastusmatkailijoiden keskimääräinen lohisaalis Vetsikon lohkokunnassa oli 6 200 kg. Kalastusmatkailijoiden saalisosuus alueen lohisaaliista on nykyään noin 70 %.</p> <p>Tenojoen korvauslaissa korvattavaksi esitettyjä osatekijöitä selvitettiin mm. seuraamalla Vetsikon alueen pyydyskohtaista yksikkösaalista 1970-luvulta lähtien. Padon tai seisovan lohiverkon yksikkösaaliit eivät olleet pienentyneet. Patokohtainen keskimääräinen yksikkösaalis oli 130 kg (ennen v. 1979) ja 145 kg (v. 1980–2013). Seisovan lohiverkon keskimääräinen yksikkösaalis (60 kg) on pysynyt lähes muuttumattomana. Ruokakuntakohtainen kulutusosaalis oli 50 kg (v. 1974–1978) ja 37 kg (1979–2013) ja vapasaalis 50 kg (v. 1974–78) ja 47 kg (v. 1979–2013). Yksikkösaaliit vaihtelivat lohen luonnollisen kannanvaihtelun lisäksi kalastajien/pyydysten määrän muuttuessa. Kalastussäätöjen tiukennuksilla ei havaittu olevan merkitystä pyydyskohtaiseen yksikkösaaliiseen.</p> <p>Koska Tenon lohta kalastetaan myös jokialueen kalastussäädösten ulkopuolella, raporttiin on sisällytetty pääkohtia lohenkalastuksen ja säätelyn muutoksista pohjoisilla meri- ja rannikkoalueilla. Tenojoen kalastussäätöjen nykyinen luonne korostaa lohikantojen suojelua ja turvaamista, ei yksinomaan omistuksellista hyötynäkökohtaa.</p>			
Asiasanat Lohi, kalastuksensäätely, hyöty ja vastuu, korvaus, saaliit, pyyntitavat, kalastusmatkailu, meripyynti, Vetsikko			
Julkaisun verkko-osoite http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/tyoraportit/lohenkalastus_vetsikon_lohkokunnassa			
Yhteydenotot Maija Länsman, maija.lansman@rktl.fi			
Muita tietoja Raportti tehty täydentämään RKT:n antamaa lausuntoa Maanmittauslaitokselle v. 2007, koskien Tenojoen korvauslain (501/1991) mahdollisia vaikutuksia Vetsikon lohkokunnassa.			

Sisällys

Kuvailulehti	2
1. Tenojen lohikantojen suojele lakisääteistä	4
2. Pohjoisten lohien kalastus- ja saalisvaihtelut	5
2.1. Lohisaaliiden tilastointi	5
2.2. Pohjois-Norjan merialueiden lohenkalastuksen ja säädösten muutoksia	6
2.3. Lohisaaliiden vaihtelu Finnmarkin lohijoissa	7
2.4. Tenojen lohisaaliiden vaihtelu	8
3. Lohenkalastus Vetsikon lohkokunnan alueella	9
3.1. Lohenkalastajat ja kalastuspaine	9
3.1.1. Kalastuksellisia indeksilukuja Vetsikon lohkokunnan alueelta	9
3.1.2. Vetsikossa asuu nykyisin noin 25 paikkakuntalaista ruokakuntaa	10
3.1.3. Kesämökkiläisiä ja entisiä vetsikkolaisia lomavietossa	11
3.1.4. Kalastusmatkailu lisääntyi 2000-luvulla	12
3.2. Lohisaalisseuranta	14
3.2.1. Kalastusmatkailijoille paikalliskalastajia suurempi osuus Vetsikon lohisaaliista	14
3.2.2. Vetsikon kyläläisten pyyntitavat ennallaan vai muuttuneet?	15
4. Yksikkösaaliit ja kalastuskulttuurin muutokset Vetsikossa	17
4.1. Perinteisen lohenkalastuksen yksikkösaaliin laskentaperusteet	18
4.2. Lohiverkolla keskimäärin 60 kiloa ja padolla 145 kiloa lohisaalista	19
4.3. Paikallisen ruokakunnan vapakalastussaalet 50 kiloa lohta	21
4.4. Kalastusmatkailijalle 1,160 kiloa lohta vuorokaudessa	22
5. Tenojen korvauslaki	23
5.1. Korvaus kalastusoikeuden haltijoille	24
5.2. Korvausta ei suoriteta, jos ...	27
5.2.1. Pyydysten rakenne- ja materiaalimuutokset	27
5.2.2. Pyydysten käyttöajan muutokset vuosirauhoituksina	28
5.2.3. Pyydysten käyttöajan muutokset viikkorauhoituksina	29
5.2.4. Pato- ja verkkokalastuksen käyttötavan ja oikeuskäytännön muutokset	29
5.3. Sääntömuutos kalastuksessa käytettävän veneen rekisteröinnistä	31
6. Toimiiko luonnonvaraisten lohikantojen säätely?	31
6.1. Vetsikossa ei havaittu lohisaaliin vähenemisestä johtuvaa korvattavaa	31
6.2. Vetsikon lohisaaliin jaossa havaittiin muutoksia	34
6.3. Korvaavatko lupatulopalautukset kalastusoikeuden käyttöä ja saalisen menetystä?	35
6.4. Kalastussäätelyjen ansiosta Tenossa on luonnonvarainen lohi	36
Kiitokset	37
Viitteet	38

1. Tenojoen lohikantojen suojele lakisääteistä

Suomen Tasavallan ja Norjan Kuningaskunnan välisellä sopimuksella ja Tenojoen kalastuspiirin yhteisellä kalastussäännöllä pyritään *”säilyttämään ja lisäämään Tenojoen vesistön lohikantoja tarkoituksenmukaisin kalastuksen säätelytoimenpitein.”* Sopimuksen 1. artiklassa mainitaan, että *”tarkoituksena on suojella ja ylläpitää Tenojoen vesistössä anadromisten lohikantojen ja sisävesikalojen luonnonkantoja siten, että luonnon monimuotoisuus ja tuotanto säilytetään.* Lisäksi valtiosopimukseen liittyy, että *”ne valtiot, joiden joista nämä anadromikannat ovat lähtöisin omaavat ensisijaisesti hyödyn ja vastuun näistä kannoista.”*

Tenojoen lohikantoja on suojeltu ja kalastusta ohjattu Suomen ja Norjan välisillä kalastussopimuksilla ja -säännöillä vuodesta 1873 lähtien. Kalastussääntöä on tarkistettu ja ajantasaistettu vuosina 1920, 1938, 1953, 1960, 1972, 1979, 1982 ja 1989. Em. kalastussopimusten ja niihin liittyneiden kalastussääntöjen voimaansaatuissa laeissa ei mainita valtiollista korvausveloitetta edes jälkikäteen kalastussäännön mahdollisesti aiheuttamista rajoituksista tai muista menetyksistä (Tuunainen 2003).

Vuonna 1991 säädettiin Suomessa erillinen Tenojoen korvauslaki (501/1991), *”Tenojoen kalastussääntöä koskevan kalastussopimuksen ja kalastussäännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta”*. Korvaukset liittyvät vuosien 1972, 1979 ja 1982, 1989 tiukennettuihin kalastussopimuksiin ja -sääntöihin ja niistä mahdollisesti aiheutuviin menetyksiin. Korvauslaissa määritellään korvauksen saajiksi kalastusoikeuden haltijat, joten korvattavat asiakohdat liittyvät ensisijaisesti perinteisten kalastustapojen käyttörajoituksiin ja niistä johtuviin saalismenetyksiin. Norjassa ei ole säädetty vastaavaa korvauslakia kalastusoikeudellisten mahdollisista saalismenetyksistä.

Kulkin ja Vitikaisen selvityksessä (2009) Tenojoen kalastusoikeuksista, kalastuksen rajoituksista ja niiden korvaamisesta korvausarvioinnin ongelmiksi mainitaan huomattavan kalastuksellisen haitan korvauskynnys ja luotettavat kiinteistö- ja kalastuspaikkakohtaiset saalistilastot. Kalastuspaikkakohtaisia saaliita ei ollut mahdollista saada myöskään tässä selvityksessä esille, joten lohisaaliin seurantayksikköinä on pyyntitapa, pyydys, ruokakunta tai kalastaja.

Tenojoen vesistöalueen paikallista, perinteistä lohenkalastusta ja sen muutoksia Suomessa vuosina 1980–2012 on julkaistu erillisen Makera-hankkeen raporttina (Länsman 2013). Julkaisussa tarkasteltiin lohisaaliita lohkokunnittain, jokialueittain ja pyyntitavoittain, lohen vapakalastus mukaan lukien. Jotta Vetsikon alueen osalta saatiin kattava kokonaiskuva lohenkalastuksesta luontaiselinkeinona, koostettiin 1970-luvun yksittäiset saalisilmoitukset aiemmin tehdyn julkaisun (Toivonen & Heikinheimo-Schmid 1979) alkuperäisistä haastatteluaineistoista.

Vetsikon lohkokunnassa kalastusmatkailupalvelut ovat kehittyneet tärkeäksi toimeentulomuodoksi. Kalastusmatkailusta annetaan vuosittain Maa- ja metsätalousministeriöön tilastollisia seurantalukuja, mm. alueellisesta lohisaaliista ja kalastuspaineesta (Länsman ym. 2014a ja 2014b).

Lohisaaliiden vaihteluun vaikuttavat joki- ja meriympäristöllisten tekijöiden ohella monen eri kalastusalueen kalastustehon vaihtelut. Tässä selvityksessä käsitellään kalastuksen muutoksia ja lohisaaliiden vaihtelua Norjan pohjoisimman läänin rannikkoalueella, Finnmarkin muissa lohijoissa sekä Tenojoen vesistöalueella Suomen ja Norjan puolella ja yksityiskohtaisemmin Vetsikon lohkokunnan alueella. Tenojokialueen yksittäisten kalastusrajoitusten vaikutuksia saaliiseen ja kalastukseen on vaikeaa arvioida, koska kalastustehot eri pyyntialueilla (joki/ vuono/ meri) ovat muuttuneet. Saaliissa heijastuu myös lohikantojen luonnollinen vaihtelu.

2. Pohjoisten lohien kalastus- ja saalisvaihtelut

Tenon lohi on jokiympäristössä noin 4 vuotta ja sen ajan alle 25 cm:n lohenpoikanen on kalastukselta rauhoitettu. Smolttiuduttuaan Tenojoen vesistöalueen lohi vaeltaa pohjoisen merialueen syönnösalueille 1–5 vuodeksi ja palaa kotijokeen kutemaan. Tenon lohikannat vaihtelevat luontaisesta 8–10 vuoden välein ja kalastuksen säätelyllä ne yritetään ylläpitää pitkäjänteisesti kestävästä käytön periaatteen edellyttämällä tasolla.

Tenon lohikantoja kalastettiin 1970–1980 -luvuilla Tenon vesistöalueen ja Norjan rannikon lisäksi kansainvälisillä avomerialueilla, jossa kalastuskuolevuus oli suuri. 1970-luvulla Tenojoella tehtyjen lohien vaelluspoikasmerkintöjen mukaan noin 50 % merkintäpalautuksista tuli Finnmarkin rannikolta ja 50 % Tenojoen vesistä. Merkintätietoja saatiin myös Färsaarten pohjoispuolelta ja etäisin Grönlannin itärannikolta (Rikstad & Niemelä 2009).

Lohenkalastuksen painopiste on viime vuosina siirtynyt jokialueelle. Vuosien 2011–2012 lohikantojen geneettisten tutkimusten perusteella 14–18 % Tenojen lohikannoista (saaliskiloina) kalastettiin Pohjois-Norjan rannikolla, Finnmarkissa ja vastaavasti 82–86 % Tenojoen vesistä (Niemelä ym. 2014a).

2.1. Lohisaaliiden tilastointi

Pitkien aikasarjojen saalistilastotutkimuksissa on tärkeää, että vuosittainen vertailukelpoisuus säilyy. Pohjois-Norjan merialueen ja Finnmarkin lohijokien saalistilastot ovat Norjan virallisessa tilastossa (SSB, Statistisk senralbyrå). Merisaalistilastot ovat puutteellisia mm. lohien ajosiimapyyntin osalta, jota kuitenkin harjoitettiin tehokkaasti kansainvälisillä avomerialueilla vuoteen 1983 asti. Samoin ajoverkkosaaliin tilastointi on ollut puutteellista 1960- ja 1970-luvuilla. Merialueen saalistilastointitapoja ei tässä yhteydessä yksityiskohtaisemmin selvitetä.

Tenojoen lohenkalastusta koskevat tutkimukset aloitettiin Suomessa vuonna 1972 Norjan vesivoimahallituksen (NVE, Norges vassdrags og elektrisitetsvesen) ryhtyttyä suunnittelemaan Tenojoen vesistöalueen ”lähdejärven”, Jiesjärven patoamista ja sen vesivarantoa käytettäväksi Altajoen vesivoimalaitostarpeisiin.

Vuonna 1979 Tenojoen lohien ja kalastuksen seurannan parantamiseksi Tenojoen kalastussopimukseen kirjattiin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Finnmarkin lääninhallituksen velvoite seurata joen lohikantoja vuosittain. Viime vuosina Tenojoen saalistilastointia ja -arviointia Suomen puolella ei ole oleellisesti muutettu, uusia kalastajaryhmiä on kuitenkin tullut lisää. Norjan puolella yleinen, valtiollinen lohien jokisaaliiden ilmoitusvelvoite tuli vuonna 2004 ja merisaaliiden ilmoittamisvelvoite vuonna 1993.

Suomessa paikkakuntalaisten lohisaaliin tilastointimenetelmistä ja arvioinnista vuosilta 1980–2013 on julkaisu (Länsman 2013). Tähän raporttiin on koostettu lisäksi lohisaaliita 1970-luvulta Suomen puolelta, jotta saalisvertailua Vetsikon lohkokunnan alueella on voitu tehdä myös Tenojoen korvauslakiin liittyvien vuosien (1972 ja 1979) kalastussääntöjen ajalta.

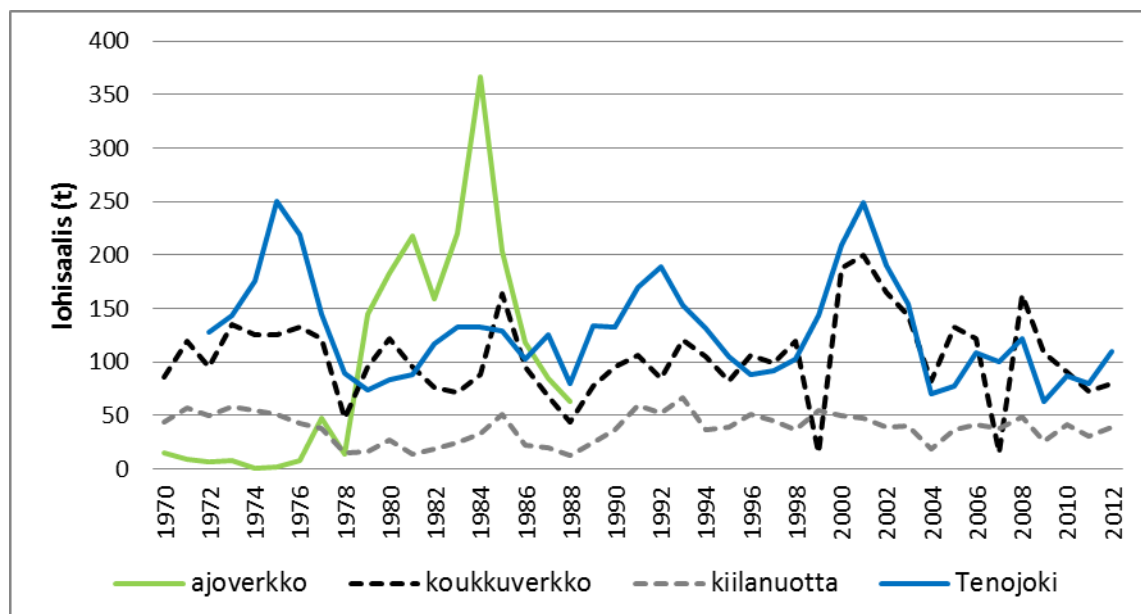
2.2. Pohjois-Norjan merialueiden lohenkalastuksen ja säädösten muutoksia

Pohjois-Norjan alueella, Finnmarkissa lohta on kalastettu lohisiimalla, vetonuotalla, kiilanuotalla, ajoverkolla, suoralla verkolla ja koukkuverkolla. Merikalastuksen eri pyyntimuotojen käyttöä on säädetty erityisesti 1970-luvulta lähtien erilaisilla alueellisilla rajoituksilla sekä vuosittaisia ja viikottaisia kalastusaikoja tiukentamalla ja rajoittamalla mm. ajoverkkokalastuksessa käytettyjen kalastusvenien ja pyydysten määriä (Niemelä & Niemelä 1984 ja Niemelä ym. 2014b).

Kuvan 1 mukaan 1980-luvun alussa ajoverkkokalastus, jota harjoitettiin voimakkaasti Finnmarkin länsiosassa, verotti huomattavasti pohjoisten jokien lohikantoja ennen siihen kohdistuvia rajoituksia ja käyttökieltoa. Vuonna 1984 tilastoitiin 370 tonnia lohta ajoverkkosaaliiksi. Ajoverkkokalastusta on rajoitettu mm. seuraavasti:

- v. 1969 ajoverkkokalastus kiellettiin muualla Norjassa rannikon peruslinjan sisäpuolella, mutta ko. kalastus oli edelleen sallittua Lofoottien alueella (Nordland) ja Tromssan sekä Finnmarkin lääneissä
- v. 1979 ajoverkkokalastus kiellettiin Finnmarkissa Nordkapin ja Venäjän rajan välisellä rannikkoalueella
- v. 1984 kaikki lohenkalastus kiellettiin kansainvälisillä avomerialueilla, mutta kalastus oli edelleen sallittu Norjan omilla rannikkoaluevesillä (12 mpk:n sisällä). Färösaarilla (200 mpk) ja Grönlannilla (50 mpk) oli poikkeuksellinen vuosittainen kiintiösaalis (NASCO -sopimus)
- v. 1989 norjalaisten ajoverkkokalastus kiellettiin kokonaan

Nykyään lohen rannikkokalastus painottuu alku- ja keskikesälle, jolloin lohet suuntaavat kutujokiaan kohti. Pyynti jatkuu, pyyntitavasta ja kalastusalueesta riippuen heinäkuun puolivälistä elokuun alkupuolelle (Finnmark). Vuosien varrella on tullut lukuisia kalastusaluekohtaisia säädöksiä, mm. vuoteen 1974 asti loka-marraskuinen ”talvilohen” pyynti oli vielä sallittua Tenovuonossa.

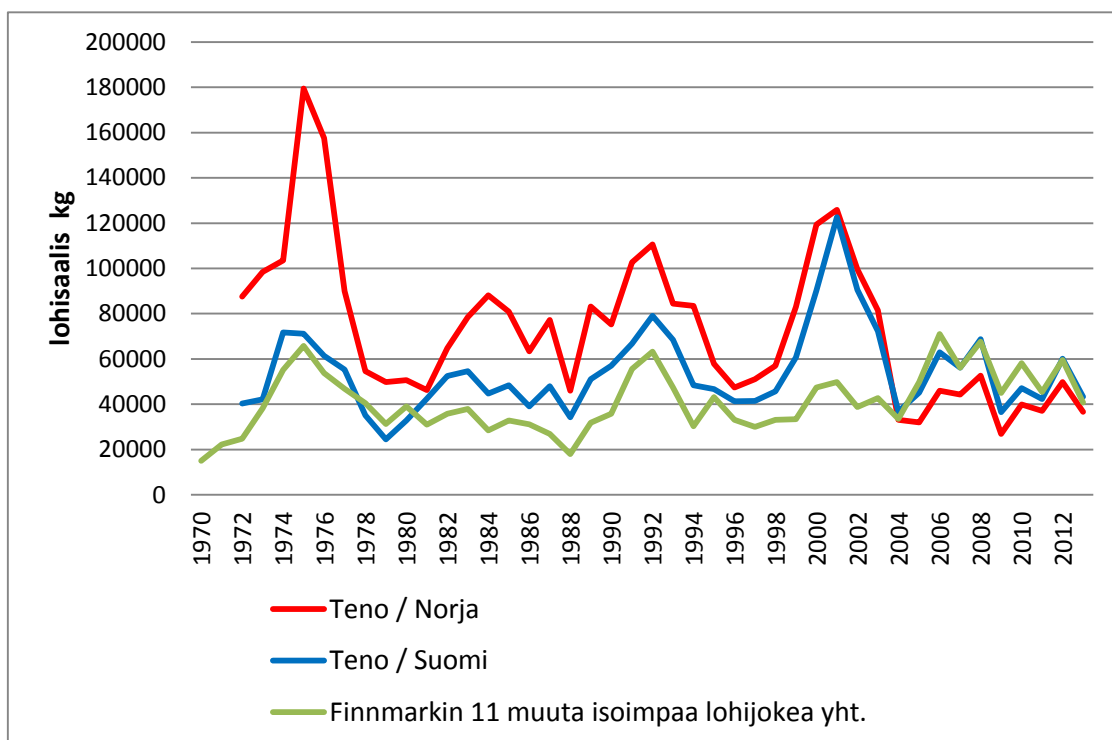
Kuva 1. Lohisaaliit (t) pyyntitavoittain Norjassa, Finnmarkin meri- ja rannikkoalueella sekä Tenojoessa (Suomi ja Norja yhdessä) v. 1970–2012. Lähde: Norjan merisaaliit SSB.

2.3. Lohisaaliiden vaihtelu Finnmarkin lohijoissa

Finnmarkin muissa lohijoissa saalishuiput ovat olleet yleensä samanaikaisia kuin Tenojoen vesistöalueella, tosin pientä eroavaisuuttakin on ollut (kuva 2). Eräiden arvioiden mukaan (Morten Falkegård, NINA, suullinen tiedonanto) Finnmarkin jokien lohisaalistilastoissa vaikuttavat luonnollisen kannanvaihtelun ja meri- ja rannikkokalastuksen lisäksi muut yksittäiset tekijät kuten vesistöarakentaminen, josta esimerkkinä Altajoki. Altajoen vesistöjärjestely ja -säännöstely voimalaitostarpeeseen 1970–80 -luvuilla heikensivät joen yläjuoksun lohenoikastuotantoa. Vesistöarakentamisen aiheuttamat muutokset näkyivät viiveellä vielä 2000-luvun alun vaatimattomina saalismäärinä, vaikka tuolloin Tenojoen vesistöalueelta tilastoitiin huippusaaliita.

Kuvan (2) mukaan lohisaaliit vuosilta 1974–76 olivat suuria kaikissa Pohjois-Norjan joissa. Epäilykset, että Tenojoen lohenkalastajat olisivat tarkoitushakuisesti yliarvioineet ilmoittamansa lohisaaliit mahdollisen voimalaitostamisen yhteydessä saatavien korvausten toivossa, ovat turhia.

Vuodesta 2007 alkaen Norjan lohijokiin on tehty jokikohtaisia kutukanta-arvioita ja toteutettu voimakkaampaa alueellista (Finnmark) ja jokikohtaista lohenkalastuksen säätelyä, jonka tavoitteena on vahvistaa kutulohipopulaatioita. Kalastuksen säätely on tehty myös joustavammaksi siten, että jos nousulohimäärä kalastuskauden alussa on ollut vähäinen, kalastus on kielletty kokonaan tai sitä on rajoitettu huomattavasti kalastuskauden loppupuolella. Falkegårdin (NINA, suullinen tiedonanto) mukaan tiukentuneen jokikohtaisen säätelyn vaikutus näkyy Finnmarkin alueen keskisuurten lohijokien parantuneina saaliina. Vuodesta 2004 lähtien isoimmista (11 jokea) Finnmarkin joista tilastoitu lohisaalis on ollut yhtä suuri tai suurempi kuin Tenojoen lohisaalis Suomessa tai Norjassa (kuva 2).

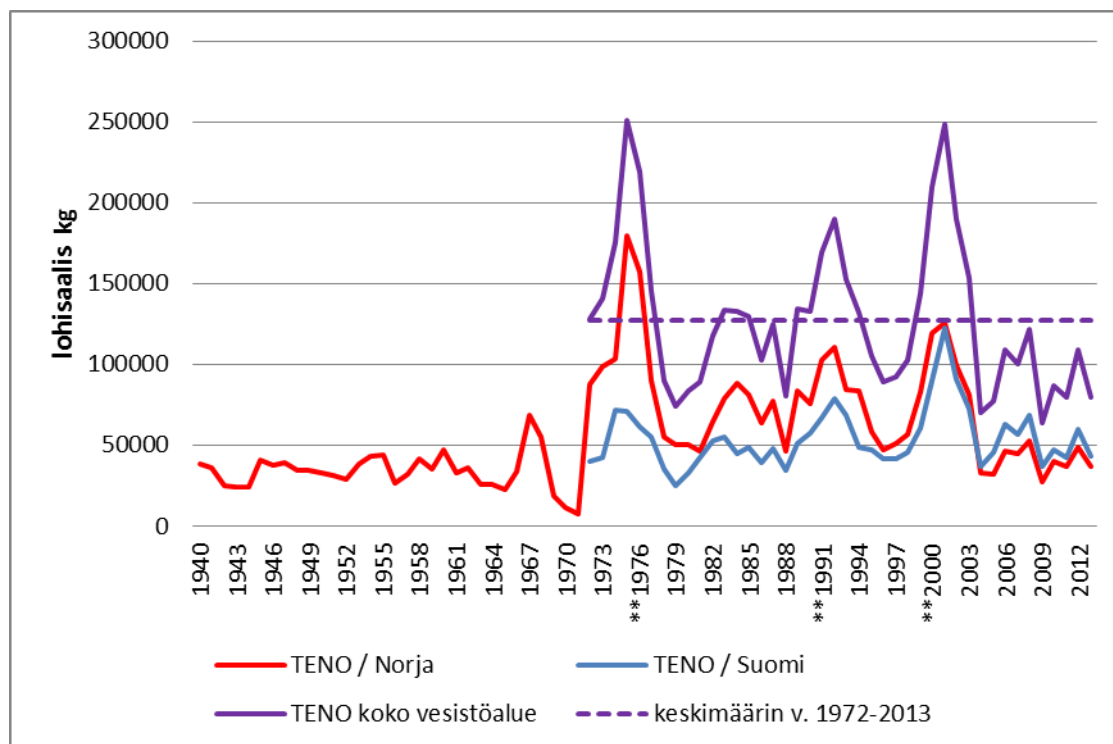
Kuva 2. Lohisaaliit Tenojoen vesistöalueella Suomessa ja Norjassa sekä Finnmarkin alueen 11 isoimmassa lohijoissa yhteensä (Altaelva, Børselva, Komagelva, Kongsfjordelva, Lakselva (Porsanger), Langfjordelva, Neidenelva, Repparfjordelva, Stabburselva, Syltefjordelva, Vestre Jakobselva) v. 1970–2013. Lähde SSB

2.4. Tenojoen lohisaaliiden vaihtelu

Lohisaalistilastojen perusteella Tenojoen lohikannat vaihtelevat syklisesti 8–10 vuoden välein. Yksittäiset hyvät ja huonot saalisvuodet Suomessa ja Norjassa kohdentuvat usein samoihin vuosiin. Tenojoen vesistöalueella tilastoitiin erittäin hyvät lohisaaliit (noin 250 tonnia) 1970-luvun puolivälissä ja 2000-luvun alussa. Keskimääräistä parempi lohisaalis (n. 200 tonnia) on tilastoitu myös vuodelta 1992. Hyvin vähän saalista tilastoitiin vuosilta 1979, 1989, 1996, 2004 ja 2009 (kuva 3). Norjan puoleiset saalistilastot ennen 1970-lukua sisältävät vain Tenojoen alajuoksun, Tana Brun ja Tenojokisuun välisen lohisaaliin, kokonaissaalis olisi arviolta vähintään 2-kertainen.

Lohikantojen luonnolliseen sykliikkaan perustuva, vuosille 1983–84 oletettu hyvä lohisaaliskausi ei näkynyt Tenojoen saalistilastoissa, mihin oli todennäköisenä syynä ajoverkkokalastus sekä Färsaarten alueella lisääntynyt lohen ajosiimapyynti (kuva 1). Jensenin ym. (1999) mukaan ajoverkkokalastus kohdistui suurimpiin yhden merivuoden ja pienimpiin kahden merivuoden lohiin. Voimakkaasta merikalastuksesta elpyminen vei 15–20 vuotta (2–3 lohisukupolvea). Ajoverkkokalastus vähensi lohisaaliita myös muissa pohjoisissa lohijoissa ennen kuin se kiellettiin kokonaan vuonna 1989.

Tenojen vesistöalueella lohisaaliit ovat vähentyneet 2000-luvun alkuvuosien jälkeen. Syklinen saalishuippu (v. 2008) jäi melko vaatimattomaksi ja vuosille 2009–2013 tilastoitiin keskimääräistä huomattavasti pienemmät lohisaaliit.

Kuva 3. Tenojoen lohisaalis Suomessa (1972–), Norjassa (1940–) ja koko jokivesistöalueella (1972–2013). Norjan saalistilastot v. 1940–1971 sisältävät vain Tana Brun ja Tenojokisuun välisen lohenkalastuksen.

3. Lohenkalastus Vetsikon lohkokunnan alueella

3.1. Lohenkalastajat ja kalastuspaine

3.1.1. Kalastuksellisia indeksilukuja Vetsikon lohkokunnan alueelta

Taulukon 1 mukaan Vetsikon lohkokunta edusti koko vesistöaluetta seuraavasti: rajajokialueen rantaviivasta (km) 10,7 %, Utsjoen kunnan alueen kalastusoikeudellisista osakastiloista 6,8 %, kalastusoikeudellisista kalastusluvista (v. 2013) 8,7 % ja kalastusmatkailuvuorokausista 20–25 %.

Tilojen lukumäärät perustuvat maanmittauslaitoksen vuoden 2011 kiinteistörekistereihin (Länsman 2012).

Taulukko 1. Tunnuslukuja Vetsikon lohkokunnan ja koko Tenojoen vesistön alueelta.

	Vetsikko	Tenojoen vesistö	Huomioita
vanhat "kantatalot" isojako, maanhankintalaki	10	131	koko vesistöalueella
paikkakuntalaisten tilat	45	582	Utsjoen kunnan alueella
** ulkopaikkakuntalaisten perillisten tilat	29	287	Utsjoen kunnan alueella
ulkopaikk. muiden osakkaiden tilat	17	480	Utsjoen kunnan alueella
jakamattomat /usean omistajan tilat	12	206	Utsjoen kunnan alueella
yhtiöiden /yhdistysten tilat	10	77	Utsjoen kunnan alueella
valtion ym. tilat	0	17	Utsjoen kunnan alueella
*kalastusoikeudelliset tilat /kiinteistöt yht.	113	1 649	Utsjoen kunnan alueella
osakastilat yht.		160	Inarin kunnan alueella
yksityisvesialue/ rantaviiva km	20,23	154,48	koko rajajokialue
valtion vesialue/ rantaviiva km	4,82	79,55	koko rajajokialue
paikalliset kalastusoikeudelliset luvat	35	393	v. 2013
paikalliset vapakalastusluvut	20	358	v. 2013
ulkop. perinnöksi kal.oik. saaneiden luvat	2	34	v. 2013
Kalastusmatkailijoiden kalastusvrk	6 997	33 148	v. 2013
Kalastusmatkailuyritykset	7–10	50	arvio

*Vetsikon osakaskuntaan kuuluvat talot/tilat erotettiin Nuorgamin ja Utsjoen kirkonkylän rekisterikylästä /kiinteistörekisteri v. 2011.

**Kalastusoikeuden saantona ei ainoastaan suora perintö vaan esim. lahja, kauppa tai ennakkoperintö

3.1.2. Vetsikossa asuu nykyisin noin 25 paikkakuntalaista ruokakuntaa

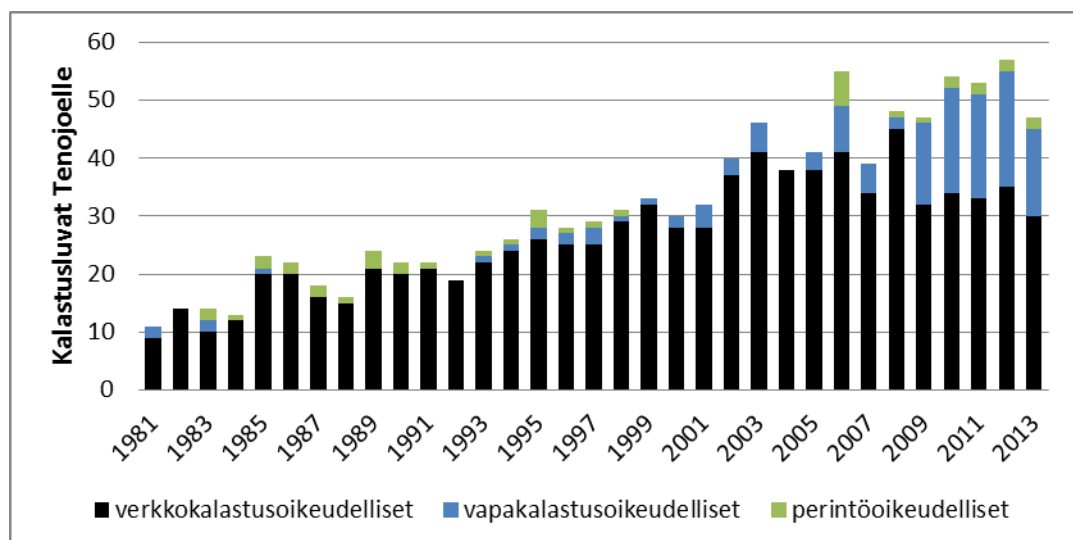
Ensimmäisten saalistiedustelujen aikaan, 1970-luvun puolivälissä Vetsikon lohkokunnan alueella kalasti noin 15 paikallista ruokataloutta, joiden lohenkalastuksesta on kerätty tietoja. Ympärivuotisia vetsikkolaisia heistä oli arviolta puolet. Kaikki ruokakunnat olivat kalastusoikeudellisia ja he kalastivat useimmiten lohipadoilla. Useat vetsikkolaiset kalastajat asuivat palkkatyöaikana, talvella, Utsjoen kylätaajamassa, muualla Tenojokivarressa tai lähikunnissa, harjoittaen kuitenkin kesäaikana innokkaasti lohenkalastusta kotivesillään, Vetsikon alueella Tenojoessa tai Vetsikkojoessa.

Vetsikon lohkokunnan alueella Tenojoen kalastuslupan lunastaneiden paikkakuntalaisten kalastajien (lupien) määrä on lisääntynyt 30 vuoden seuranta-aikana (kuva 4). Kalastuslupien määriä ei ole tiedossa 1970-luvulta. Kalastavia ruokakuntia on viime vuosina ollut noin 25.

Alueelle asettui 1990-luvun alussa uudisasukkaita, jotka ostivat kalastusoikeudellista maa-alaa, rakensivat asunnon ja ostivat kalastusoikeudellisen kalastusluvan. Uudisasukkaat eivät kuitenkaan yleensä kalastaneet verkkopyydyksillä, vaan he olivat ahkeria lohensoutajia. Uudistus vuoden 2009 luvanmyynnissä muutti em. pienosakkaat vapakalastajiksi, todellisen kalastustapansa mukaisesti (kuva 4). Vetsikkoon asettui 2000-luvulla myös muutamia paluumuuttajia.

Vetsikon kylä on kohtuullisella etäisyydellä (15–20 km) sekä Utsjoen kirkonkylän taajamasta (työssäkäynti, peruspalvelut ja koulut) että Nuorgamin kauppakeskuksesta (palvelut), joten siellä on ollut hyvä mahdollisuus yhdistää ympärivuotinen asuminen, oma lohenkalastus ja kalastusmatkailulinkeino.

Vuosittain Vetsikossa on ollut vain muutamia ulkopaikkakuntalaisia perillisiä kalastamassa (kuva 4). Perintökalastusoikeudella kalastavien käyttämiä kalastustapoja tarkennettiin vuonna 1990. Kalastaneiden ”perillisten” kiinteistöihin liittyi usein muitakin saantotapoja kuin perintö (Länsman 2012). Kalastajien kotipaikkoja ja/tai kiinteistöjen saantoja ei kuitenkaan tarkistettu luvanmyynnissä, joten heille on myyty kalastusoikeudellisten paikkakuntalaisten lupia, mahdollistaen ko. henkilöiden pääasiallisen kiinnostuksen, lohensoudun.

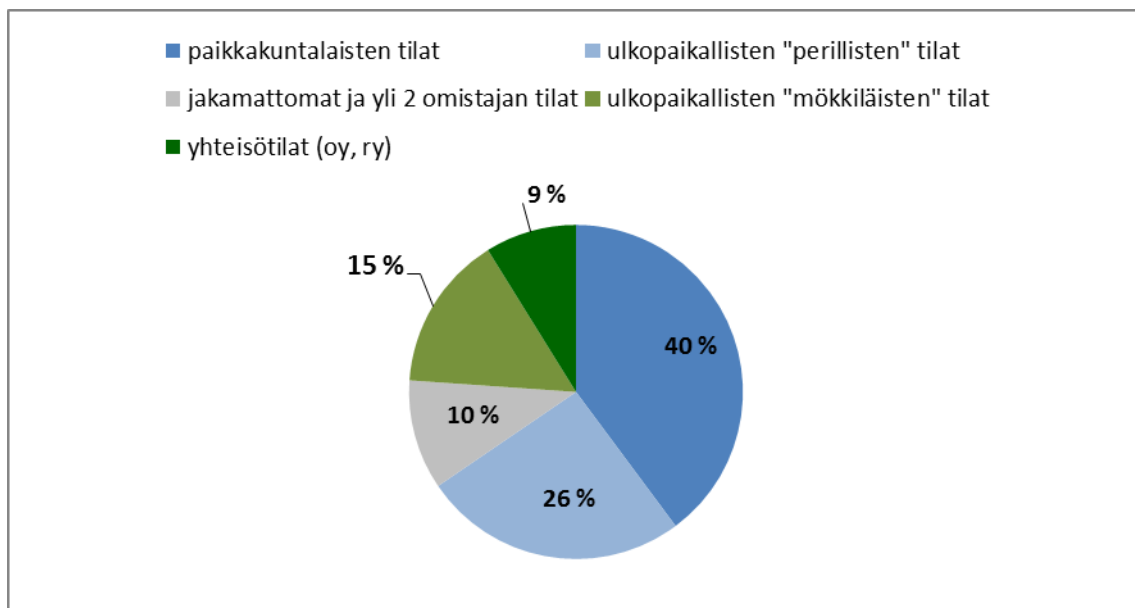
Kuva 4. Tenojoen paikkakuntalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten perintöoikeudella kalastavien kalastusluvut Vetsikon lohkokunnan alueella v. 1981-2013.

3.1.3. Kesämökkiläisiä ja entisiä vetsikkolaisia lomanvietossa

Vetsikon lohkokunnassa oli vuonna 2011 yhteensä 113 osakastilaa. Ulkopaikkakuntalaisilla yksityishenkilöillä oli 17 kiinteistöä, joista muutamat olivat usean henkilön omistamia ”kimppakämppejä” (Länsman 2012). Yhtiöillä/yhdistyksillä oli 10 osakastilaa, joiden omistajien määrä ei selvinnyt kiinteistörekisteristä. Vetsikossa oli ulkopaikkakuntalaisilla jokivarren entisillä nuorilla, perillisillä 29 osakaskiinteistöä, joista osaa käytetään sekä omana loma-asuntona että myös kalastusmatkailijoiden majoituksessa (taulukko 1, kuva 5).

Loma-asukkaiden, joilla tässä yhteydessä tarkoitetaan muita kuin Utsjoella syntyneitä henkilöitä, lohenkalastuspainetta Tenojoella ei ole erikseen tutkittu. Arviolta heidän joukossaan on useita innokkaita Tenon lohenkalastuksen harrastajia.

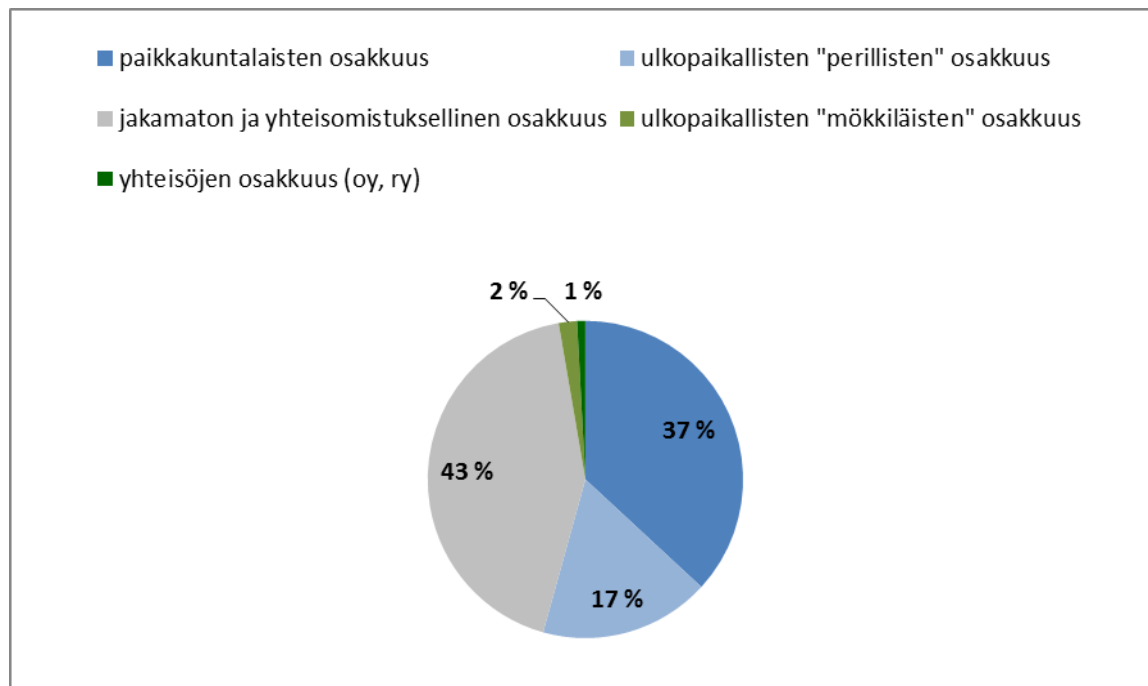
Tenojoen pääuomassa ulkopaikkakuntalaiset kiinteistönomistajat voivat kalastaa tavallisen kalastusmatkailijan tavoin, vuorokausiluvilla ja vuokraveneillä. Ulkopaikkakuntalaisille kalastusoikeudellisen kiinteistön omistamisen etuus liittyy lähinnä omassa loma-asunnossa majoittumiseen ja osuutensa mukaiseen korvaukseen Tenojoen kalastuslupatuloista sekä kalastamiseen Vetsikkojoessa. Vetsikkojokeen ko. osakkailla on hyvin pienet kalastusosuudet, puolen vuorokauden vapakalastusmahdollisuudesta alkaen.

Kuva 5. Osakastilat omistajaryhmittäin (%) Vetsikon lohkokunnassa v. 2011.

Ulkopaikkakuntalaisilla osakastilallisilla oli noin 2 % Vetsikon osakaskunnan osakkuutta. Ulkopaikkallisten perillisten tilat olivat suuria, ko. tiloilla oli 17 % osakaskunnan kalastusosakkuudesta.

Edelleen jakamattomilla perikunnilla (tai osakastiloilla, joissa oli enemmän kuin 2 omistajaa) oli 12 suurta kiinteistöä ja niihin oli sidoksissa 43 % kalastusosakkuudesta (kuva 6).

Kuva 6. Osakastilojen osakkuussuhteet (%) omistajaryhmittäin Vetsikon osakaskunnassa v. 2011.

3.1.4. Kalastusmatkailu lisääntyi 2000-luvulla

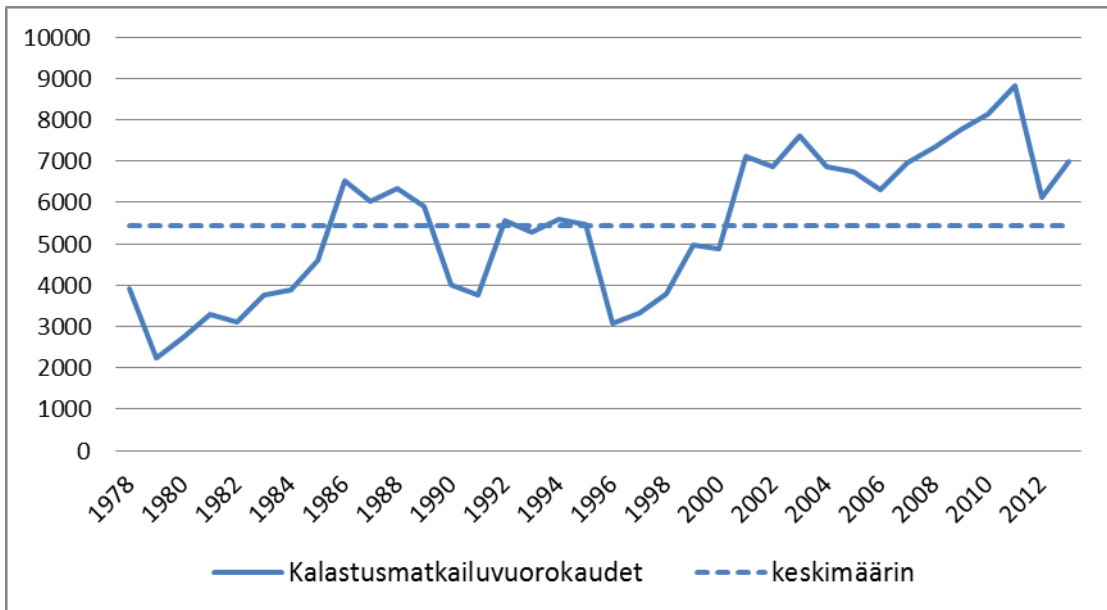
Vetsikon alueella on ollut jo 1950-luvulla kalastusmatkailuyrittäjyyttä, vaikka tuolloin ei puhuttu yrittäjyydestä vaan vieraanvaraisuudesta. Alueella "kestitettiin" arvovaltaisia henkilöitä, tarjottiin yöpymismahdollisuus ja opetettiin "väärtejä" Tenon lohensoudulle. Vieraille soudettu tai annettu lohi vaihdettiin perhonsidonnessa käytettäviin viidakkokukon höyheniin tai valokuviin lohisaaliista, jota viettiin jääkellariin kottikärryillä. Taitavat eteläiset perhonsitojat opettivat Vetsikon alueen kalastajia, jotka jalostivat perhoja "tenolaisiksi". Tuttavuus- ja "väärteisyhteet" muuttuivat 1960–70 -luvulla asiakkuudeksi, selkeämmäksi rahataloudeksi. Jokivarteen rakennettiin vuokrattavia mökkejä, jolloin paikallisen veneenrakennuksen, perhonsidonnan ja oman lohensoudun oheen muotoutui kalastusmatkailupalveluja.

Vetsikossa on nykyään 5 kalastusmatkailuyritystä, joissa tarjotaan majoitusta (Vetsituvat, Vetsikon leirintämökit, Kiviniemen matkailu ky, Villi lumi, Lohiranta) ja lisäksi muutama mm. mökkimajoitusta ilmoittava henkilö/luontaistalouslyritys. Useat yritykset ovat toimineet alueella jo vuosikymmeniä. Sukupolven vaihdoksia on kuitenkin tehty ja kiinteistökauppojenkin kautta yrittäjät ovat voineet vaihtua. Alueella myydään Tenojoen kalastusmatkailulupia kahdessa matkailuyrityksessä ja lohensou-tuun vuokrataan arviolta noin 60–75 venettä.

Pitkällä aikavälillä Vetsikon lohkokunnan alueelle on tilastoitu vuosittain noin 5 400 kalastusmatkailuvuorokautta, mikä on noin neljännes Suomen puoleisesta Teno-Inarijoen kalastuspaineesta (kuva 7). Alueen kalastusmatkailijoiden kalastuspaine on noussut 2000-luvulla noin 7 000 kalastusvuorokautteen (Länsman ym. 2014b). Kalastusmatkailupaineen lisääntyminen on ollut samaa suuruusluokkaa (35 %) koko Tenojoen pääuomassa Suomen puolella.

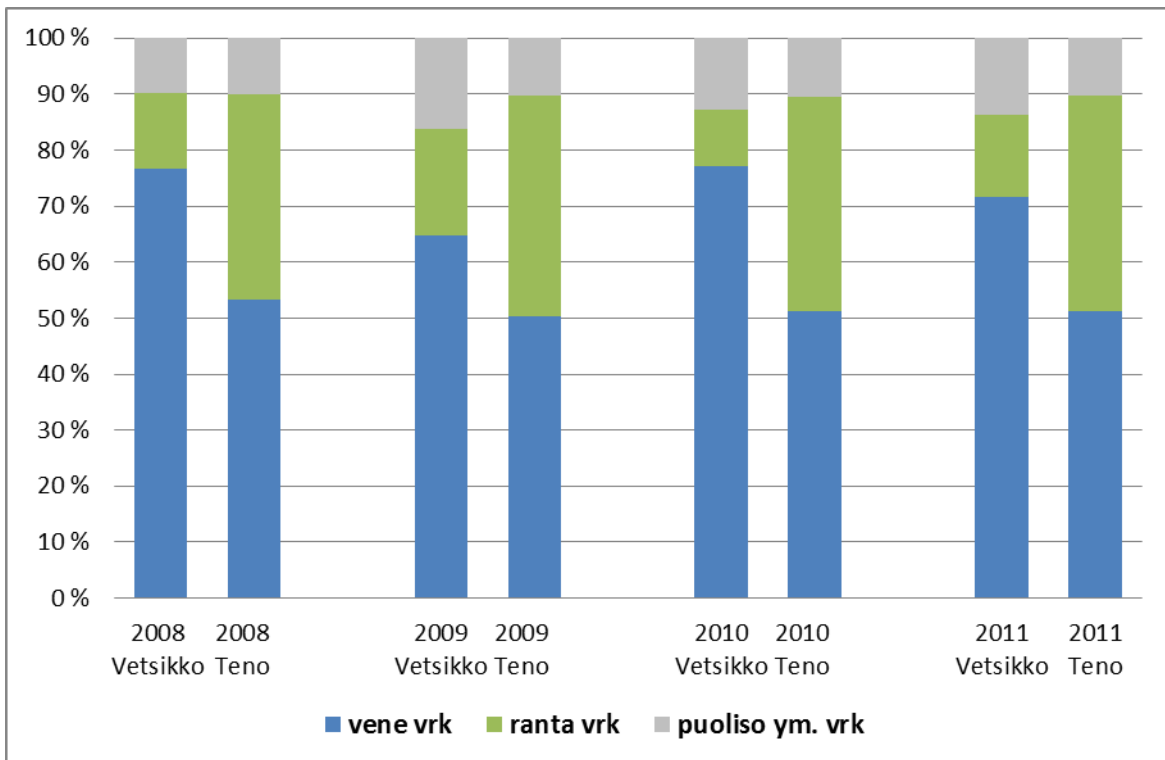
Yksittäinen kalastusmatkailija viipty Vetsikossa 3-4 vuorokautta.

Lohenkalastus Vetsikon lohkokunnassa Tenojoen korvauslain näkökulmasta

Kuva 7. Teno-Inarijoen kalastusmatkailijoiden kalastusvuorokaudet Vetsikon lohkokunnassa v. 1978–2013.

Vetsikon kalastusmatkailu painottuu lohensoutuun, kalastusvuorokausista noin 70–80 % kohdentuu kalastukseen veneestä. Koko Teno–Inarijoen rajajokialueella, Suomen puolella venekalastusvuorokausien osuus on nykyisin noin 50 % (kuva 8).

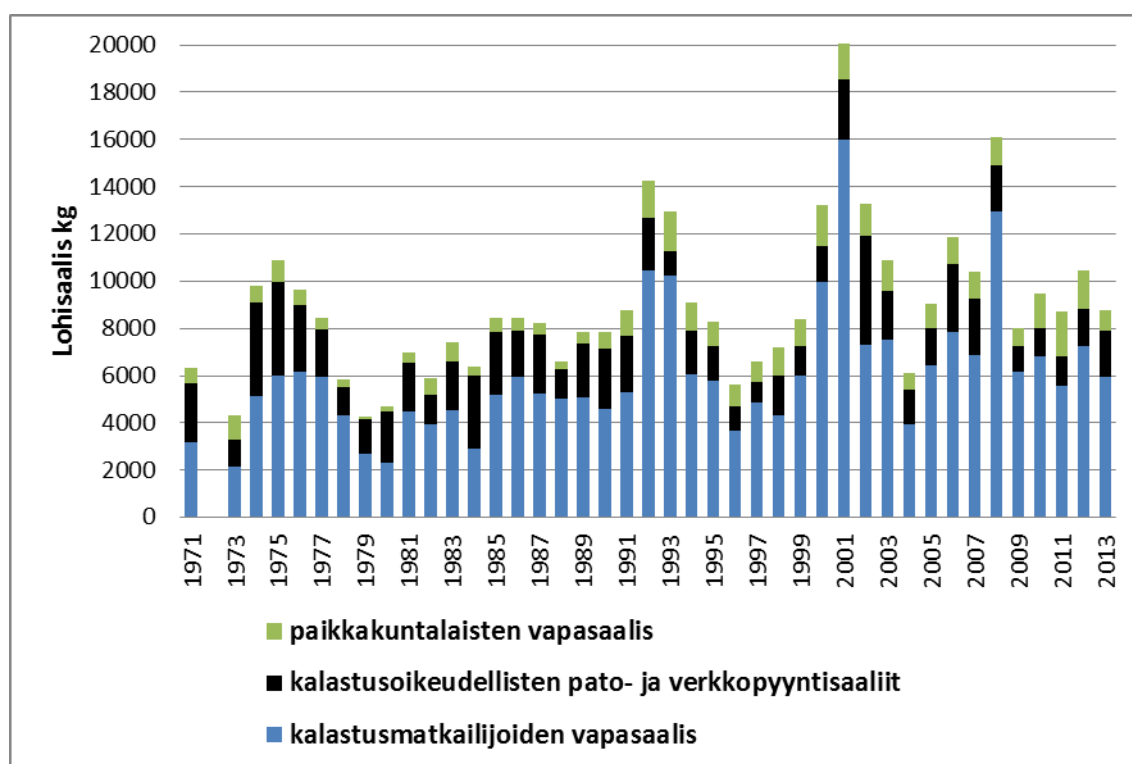
Kuva 8. Erilaiset kalastusmatkailuvuorokaudet (%) Vetsikon lohkokunnassa ja Teno–Inarijoen pääuomassa, vuosina 2008–2011.

3.2. Lohisaalisseuranta

3.2.1. Kalastusmatkailijoille paikalliskalastajia suurempi osuus Vetsikon lohisaaliista

Kalastusmatkailijoiden saalisosuus 1970-luvun alussa oli arviolta 50 %, 1980-luvulla yli 60 % ja nykyisin noin 70 % lohkokunnassa saadusta lohisaaliista. Vuonna 1984 kalastusmatkailijoiden lohisaalisuus oli seuranta-ajanjakson pienin (45 %). Vuonna 2001 tilastoitiin Vetsikon alueen suurin lohisaalis, 20 tonnia, josta matkailijat saivat 16 tonnia (80 %).

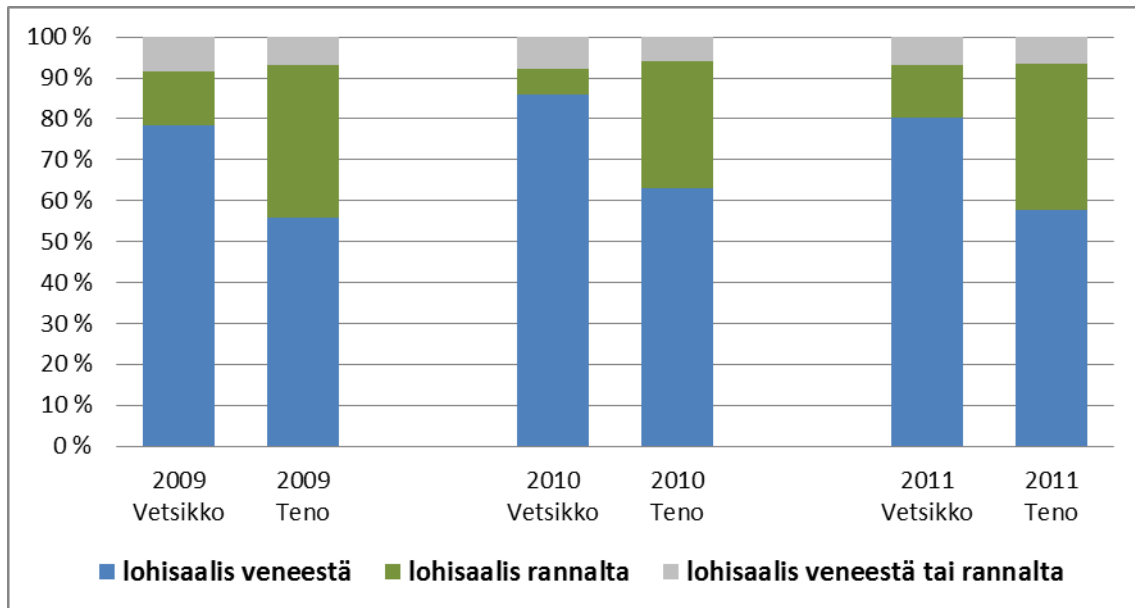
Pitkällä seuranta-ajalla (v. 1974–2013) kalastusmatkailijoiden keskimääräinen saalis Vetsikosta oli noin 6 200 kiloa. Vuosien 1975–76 erittäin hyvien lohisaalisvuosien jälkeen kalastusmatkailijoiden saaliit olivat pieniä, vähimmillään vuosina 1979 ja 1980 noin 2 700 ja 2 300 kiloa (kuva 9).

Kuva 9. Lohisaalis Tenojoesta kalastajaryhmittäin ja pyyntitavoittain Vetsikon lohkokunnan alueella vuosina 1970-2013.

Kalastusmatkailijoiden kiinnostus Vetsikon alueelle perustuu todennäköisesti alueen moniin erinomaisiin soutu- ja kalastuskohteisiin ja hyvään lohisaalismahdollisuuteen. Vuosina 2009–2011 koko Tenojoen Suomen puoleisella rajavesistöalueella kalastusmatkailijoiden veneestä saadun lohisaaliin osuus oli 50–60 %, kun Vetsikossa vastaava osuus oli noin 80 % (kuva 10).

Kalastusmatkailijoiden mielipidepalautteiden mukaan Vetsikon alueen lisähokuttimiksi mainitaan upeat tunturiluontomaiset ja ”matkailuystävällisyys”, jossa yhdistyvät riittävät palvelut ja palveluasenne.

Kuva 10. Kalastusmatkailijoiden lohisaalis pyyntitavoittain (%) veneestä tai rannalta Vetsikon lohkokunnassa ja koko Teno–Inarijoen rajajokialueella Suomen puolella vuosina 2009–2011.

3.2.2. Vetsikon kyläläisten pyyntitavat ennallaan vai muuttuneet?

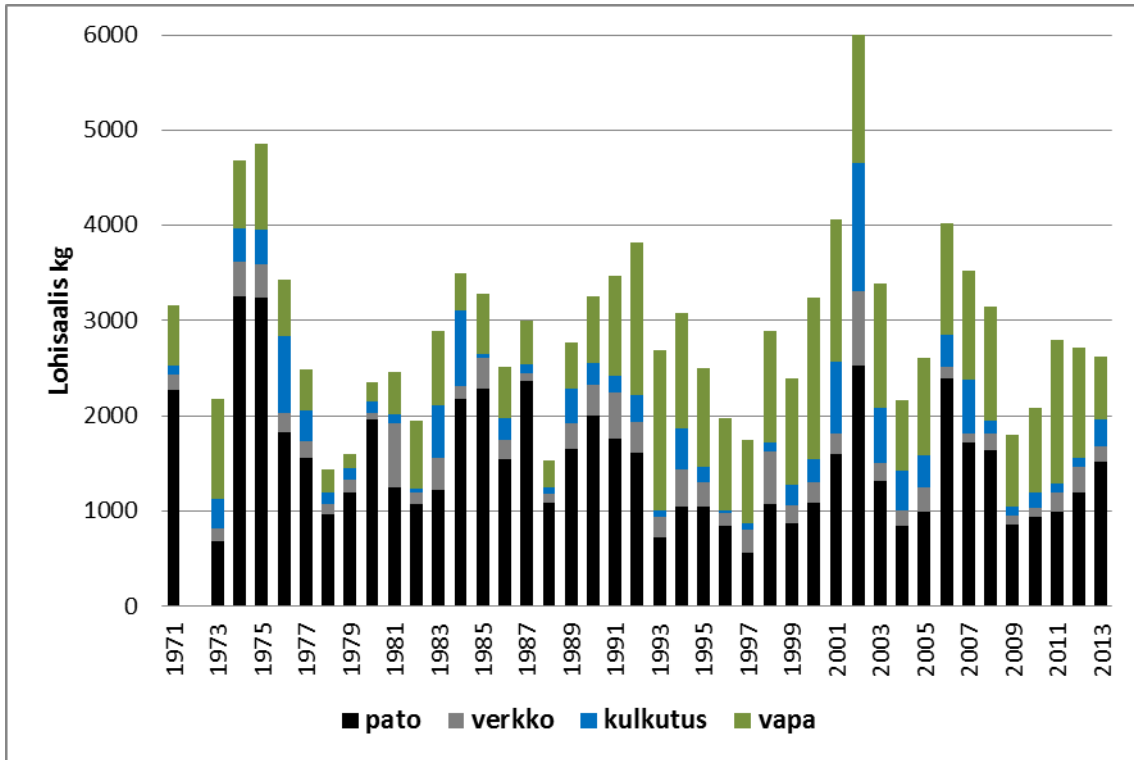
Vetsikon paikalliskalastajien saalisosuudet eri pyyntitavoilla ovat muuttuneet ja tilastoitu lohisaalis on vaihdellut syklisesti vuosittain (kuvat 11 ja 12). Vapakalastamalla, lohta soutamalla saadun saaliin osuus on nykyisin noin 40 %, kun se 1990-luvun alkuun asti oli 20 %. Muutoksen ovat aiheuttaneet mm. Vetsikon alueelle muuttaneet kalastusoikeudelliset uudisasukkaat, innokkaat paikalliset lohensoutajat.

Myös kalastuskauden aikaiset sää- ja vesitilanteet aiheuttavat kalastajien vuosittaista siirtymistä kalastustavasta toiseen. Erittäin hyvänä lohivuonna 2002 lohisaalista saatiin alkukesän kulkutuskalastuksella niin runsaasti, ettei soutukalastukseen riittänyt enää kiinnostusta. Kesä 2013 oli hyvin lämmin ja sateeton, jolloin lohi ei ottanut aktiivisesti vieheisiin, mutta patopyyntisaalis oli puolestaan edellisvuosiin verrattuna hyvä (1 500 kiloa), yhtä suuri kuin pitkän tarkastelujakson keskimääräinen saalis (kuva 11).

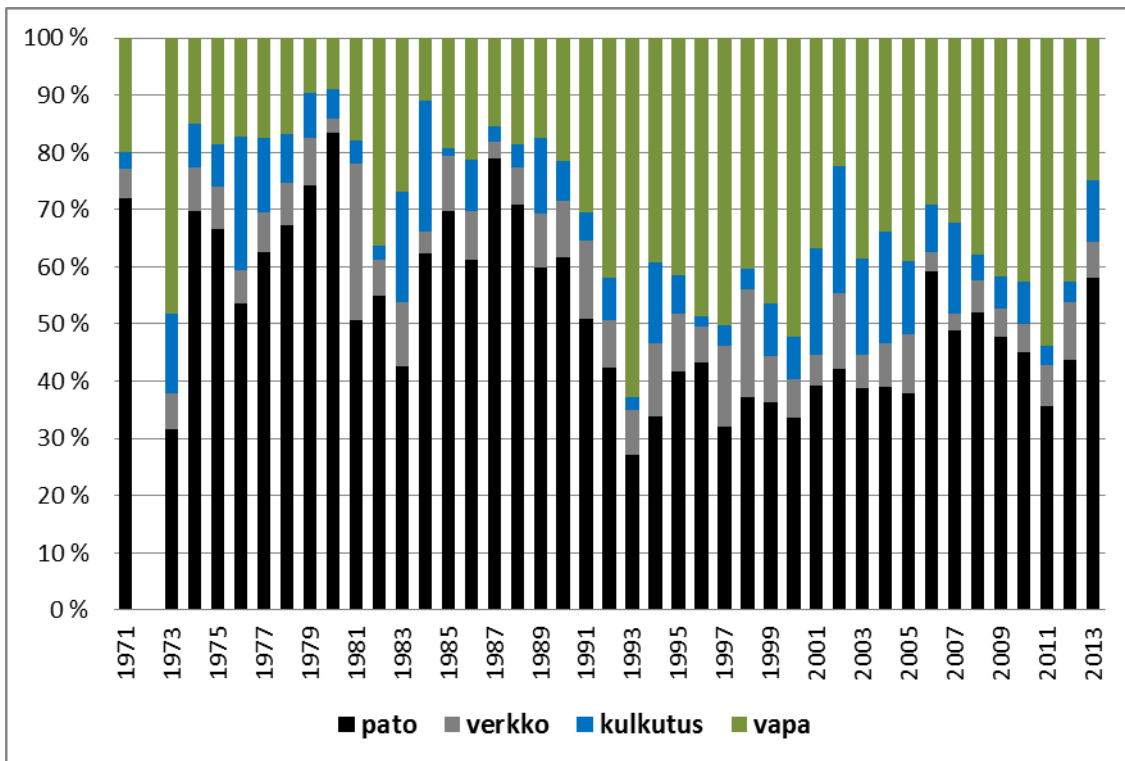
Yleensä patopyynnin harjoittaminen on niin aikaavievää, ettei ko. pyyntitavalla kalastava ole innokkain lohensoutaja. Joustavaa muutosta kalastustavasta toiseen on aiheuttanut mm. sukupolvien vaihtuminen. ”Vanha isäntä” on vaalinut perinteisiä pyyntitapoja. Nuorempi kalastajapolvi on kalastanut aluksi isännän kanssa yhdessä ja vähitellen siirtynyt itselliseen lohensoutuun, koska siihen on voinut liittää myös palvelua, paremmin tulottavaa yrittäjyyttä. Perinteisten pato- tai verkkokalastustaitojen nuorempi osaaja ryhtyy enää harvoin niitä aktiivisesti käyttämään. On kuitenkin huomioitava, että pienimuotoista sivuammattimaista lohensoutuakin vielä harjoitetaan. Lohta voidaan myydä mm. suoramyynninä kalastusmatkailijoille ja loma-asukkaille.

Vavalla saatu lohisaalis ei ole optimaalinen alueellinen saalisseurantaindeksi, koska vapakalastusta voi harjoittaa osakaskunnasta (tai valtakunnan rajasta) riippumatta. Esimerkiksi Vetsikon alueella on kalastanut myös useita Utsjoen kirkonkylässä asuvia soutukalastajia ja

soutupalveluyrittäjiä. Kuussa 11 ja 12 on pyritty tarkastelemaan vain Vetsikon lohkokunnan osakkaiden ja Vetsikon kylän alueella asuvien paikkakuntalaisten vapalohisaaliita.

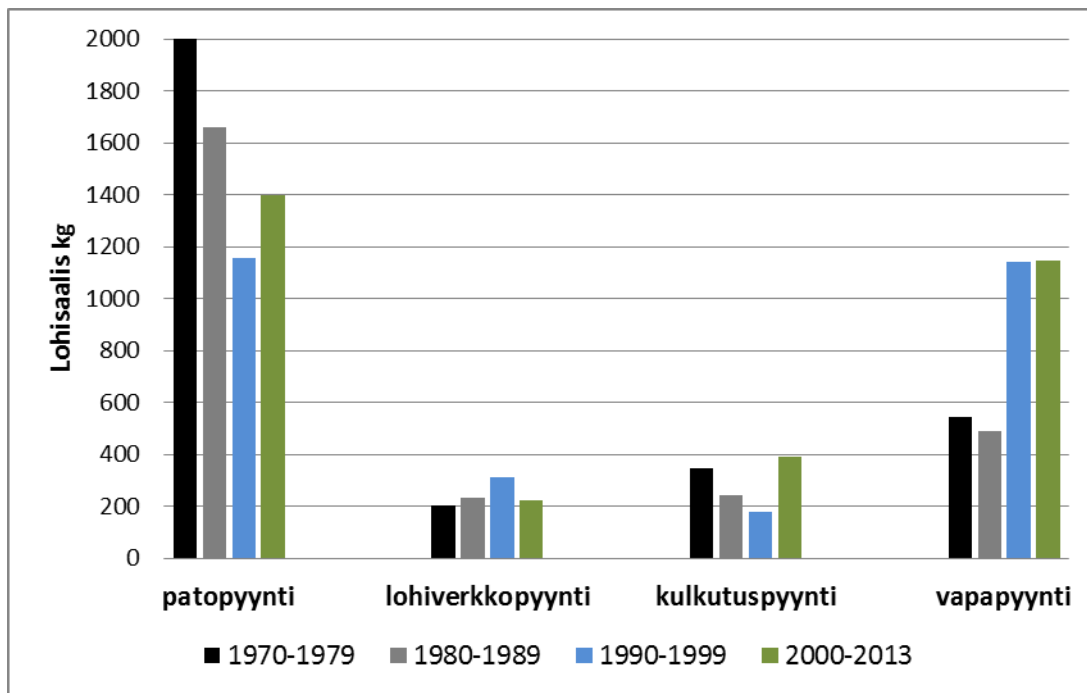
Kuva 11. Paikkakuntalaisten lohisaalis (kg) pyyntitavoittain Vetsikon lohkokunnassa. Vuosina 1974–1979 saalistiedustelussa on kysytty lohien verkko- ja patosaalis yhdessä, josta verkkosaaliin osuus arviolta 10 %.

Kuva 12. Paikkakuntalaisten lohisaalisosuudet (%) pyyntitavoittain Vetsikon lohkokunnassa. Vuosina 1974–1979 saalistiedustelussa on kysytty lohien pato- ja verkkosaalis yhdessä, josta verkkosaaliin osuus arviolta 10 %.

Seuranta-ajanjaksolla Vetsikon lohkokunnan alueella perinteinen lohen patopyyntikalastus on säilynyt muita lohkokuntia paremmin, vaikkakin pyynnissä olevien patojen määrä on vähentynyt. Pyyntitapaakohtaisesti tarkasteltuna vuotuinen lohisaalis Vetsikon padoista 1970-luvulla oli keskimäärin 2 tonnia ja 2000-luvulla 1,4 tonnia. Alueen lohiverkkosaalis on pysynyt ennallaan. Kulutussaalis oli 1970-luvulla ja 2000-luvulla samaa suuruusluokkaa, 350–400 kiloa vuosittain. Kuten aiemmin on todettu, vetsikkolaisten vavalla saama lohisaalis on kaksinkertaistunut 1970 ja 1980-lukuihin verrattuna (kuva 13). Pyyntitapaakohtaisessa saalistarkastelussa ei ole huomioitu pyyntipaineen muutoksia: muuttuvia kalastaja- tai pyydysmääriä, jotka havainnollistuvat pyydysten yksikkösaaliin tarkastelussa.

Kuva 13. Vetsikon paikalliskalastajien keskimääräiset lohisaaliit (kg) 10-vuoden jaksoissa pyyntitavoittain.

4. Yksikkösaaliit ja kalastuskulttuurin muutokset Vetsikossa

Tenon lohenkalastuskulttuuri on aikojen kuluessa vaihdellut omavarais-, vaihdanta- ja edelleen rahatalouden eri muodoissa. Seurantajaksolla osa vetsikkolaisista on työllistynyt Norjassa esim. satunnaisissa rakennustöissä ja he ovat kalastaneet vain kesälomakuukauden aikana. Kalastajia on siirtynyt myös osa-aikaisiksi kalastusmatkailuyrittäjiksi palkkatyön, luontaiselinkeinojen harjoittamisen tai muun yrittäjyyden oheen. Syntyperäisiä vetsikkolaisia on kuitenkin myös palannut kotitarvekalastuksen luonteiseen perinneypyyntiin kotivesilleen, joten jonkinasteinen kalastusperinne voi säilyä.

Suurimman yksittäisen muutoksen Tenojoen ammattimaisessa lohenkalastuksessa, lohenmyynnissä aiheuttivat kansainvälisten lohimarkkinoiden muutokset. Tenon lohen myyntihinta laski 1980-luvun loppupuolella verkkoallaskasvatetun ”Norjan lohen” tultua kalamarkkinoille. Tenon luonnonvaraisen lohen hintalisänä on toistaiseksi ollut vain sen viljeily luonnontuotteena sekä kulttuurillinen tai henkilökohtainen elämysarvo, joka muodostuu omakohtaisesta kalastuskokemuksesta ja samanlaisesta mielihyvästä, mikä liittyy kotitekoisiin, itse tehtyihin, tuotettuihin tai poimittuihin hyödykkeisiin.

4.1. Perinteisen lohenkalastuksen yksikkösaaliin laskentaperusteet

Sukujen ja perhekuntien (talo/tila) yhteispyynti on yksi yksikköpyyntitarkastelun kulmakivistä. Vahvistetut erityisperusteiset kalastuspaikat todentavat, että monilla vanhoilla taloilla, suvuilla on yhteisiä patopyyntipaikkoja (taulukko 2). Esimerkiksi Vetsikon kolmen talon (Lukkari, Njarga ja Utsibnjarga) yhteiskalastukseen on laillistettu 14 patopaikkaa. Näillä padoilla on voinut kalastaa ko. talojen perhekunnat yhdessä tai talojen yksittäiset ruokakunnat ovat voineet käyttää ”omia patopaikkoja”. Lisäksi kalastuskauden aikana on voitu siirtyä paremmin pyytävälle patopaikoille. Aikoinaan patopyyntipaikkoja määritettäessä oli tyypillistä, että yhdellä talolla oli patopaikka alkukesälle, keskikesälle ja loppukesälle. Kalastuskauden aikana voitiin pyynti näin optimoida lohen todennäköisille nousuväylille vedenkorkeuksien muuttuessa. Vetsikon lohkokunnan alueelle on vahvistettu yhteensä 34 paikkaa padoille tai seisoville lohiverkoille (taulukko 2). Tenon kalastussäännön talokohtaisen pyydysmäärätulkinnan mukaan Vetsikossa saa kuitenkin olla samanaikaisesti enintään 20 pyydystä käytössä.

Pato- tai lohiverkkokohtaisen yksikkösaaliin muutosten tarkka seuranta olisi vaatinut ajantasaista tietoa kulloinkin käytetyistä pyydysmääristä. 1970-luvun alun saalistiedusteluissa haastatellut kalastajat olivat ilmoittaneet saalista useista padoista/ nimeämistään patopaikoista. Tässä selvityksessä oletettiin, että perinteistä lohenkalastusta oli harjoitettu kalastussäännön alkuperäisen tarkoituksen tavoin siten, että ”emotila/talokohtaisesti” pyynnissä oli ollut samanaikaisesti enintään kaksi pyydystä, patoa tai verkkoa, vaikka talolla olisi ollut pyyntipaikkoja enemmän.

Vetsikon alue on kalastusoikeuden käytön suhteen poikkeuksellisen selkeä siksi, että siellä on noudatettu vanhaan talo-oikeuteen sidonnaista pyyntiä kiinteillä verkkopyydyksillä. Muissa osakunnissa mm. lohen verkkopyyntikalastus on voinut lisääntyä talojen jakautuessa useiksi pienemmiksi lohko/osakastiloiksi, jos osakaskuntien pyydysyksiköinnissä tai kalastuksen seurannassa asiaa ei ole huomioitu.

Yksikkösaaliin laskennassa Vetsikon osakaskunnassa on huomioitu seuraavia tekijöitä:

- Vaikka ruokakunnan pääasiallinen kalastaja oli lunastanut pato-, verkko- ja kulkutuskalastukseen oikeuttavan kalastusluvan se ei aina tarkoittanut, että ko. kalastaja olisi todella käyttänyt ko. pyyntitapoja
- Yksikkösaaliita laskettaessa käytettiin vain saalistiedusteluun vastanneiden kalastajien ilmoittamia saaliita ja Tenojoen kalastuksen valvonnan antamia tietoja pyydysten määristä ja käyttäjistä
- Vetsikon lohkokunnassa yhteispyyntiä padoilla/verkoilla harjoittivat useimmiten saman talon perilliset, lähisukulaiset. Ko. pyydysten yhteissaalis vaati yksikkösaalisarvioinnissa lisäselvitystä, koska ilmoitettu lohisaalis saattoi olla ”täysin omasta padosta” tai ”padon puolikkaasta” tai ”puolestatoista padosta”
- Kulkutuspyyntiä harjoitettiin yleisesti myös eri talojen/sukukuntien osakkaiden kanssa, mikä oli huomioitava mahdollisesti jaettuna lohisaaliina, kahden ruokakunnan yhteispyyntiponnistuksena

Kalastajien yleisen vastausaktiivisuuden lisäksi yksikkösaalisarvioon vaikutti myös vastanneiden ”laatu” eli edustivatko he hyvin alueen muita kalastajia. Kalastuksen valvonnan tekemän pyydyskartoituksen mukaan Vetsikon alueella oli muutamia erittäin aktiivisia patokalastajia, joilta ei saatu saalistietoja. Kun saalistiedusteluun vastaamattomuus ko. kalastajilla toistui vuodesta toiseen, arvioitiin, että muiden kalastajien saalisilmoitusten ja pyydysmäärien perusteella laskettua yksikkösaalista voitiin pitää riittävän kattavana seurantaindeksinä.

Taulukko 2. Maanmittaustoimiston kiinteistömääritystoimituksissa vahvistetut tilakohtaiset pyyntipaikat ja käytössä olleet PADOT (p), VERKOT (v) sekä KULKUTTANEET tilat / ruokakunnat (rkk) Vetsikon lohkokunnan alueella vuosina 1970 ja 2012.

* Talojen (22,23,24) ja **talojen (25,26,27) yhteispyyntipaikat.

Talon nro	Talo	VAHVIST.	PADOT (p) & VERKOT (v)		KULKUTTANEET/rkk	
		PAIKAT	1970	2012	1970	2012
4	Jegelvei	3	0	2p	1	1
7	Kiviniemi	4	1p 2v	1v	-	1
13	Välimaa	5	3p	2p	1	1
16	Siirtola	2	1p	0	1	-
22	Lukkari	14*	0	1v	1	-
23	Njarga	*	4p	2v	1	1
24	Utsibnjarga	*	4p 2v	2p	-	-
25	Kaskatallu	6**	0	0	-	-
26	Buollang.	**	6p	2p	1	-
27	Gieddegähchi	**	0	0	-	-
vahv. pyyntipaikat yht. 34						
käytetyt pyydykset yht.			19p 4v	8p 4v	6	4

4.2. Lohiverkolla keskimäärin 60 kiloa ja padolla 145 kiloa lohisaalista

Yleisten kalastus- ja elinkeinomuutosten sekä saalistilastollisten tekijöiden lisäksi Vetsikon lohkokunnan yksikkösaaliin vaihteluun ja saalismääriin vaikuttavat monet ympäristötekijät kerrannaisvaikutuksineen. Runsaat kevät- tai kesätulvat vähentävät aktiivisia pyyntipäiviä ja halukkuutta patopyyntiin. Toisaalta, jos lohisaalista on saatu jo alkukesästä hyvin, pyyntipaineen voi olettaa vähenevän loppukesällä, jos lohi käytetään vain omassa kotitaloudessa.

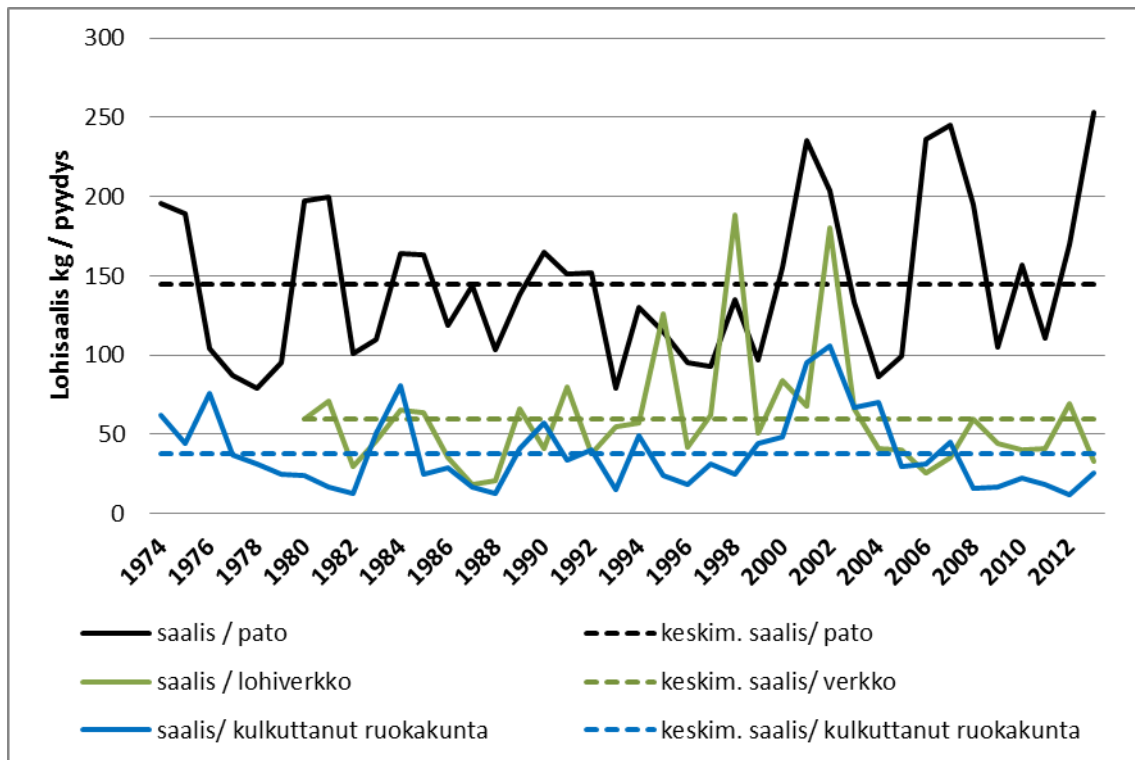
Vetsikon alueella kalastavien paikkakuntalaisten pyydyskohtainen yksikkösaalis vaihteli vuosittain huomattavasti. Noin 40 vuoden saalisseuranta-ajalla patokohtainen lohisaalis Vetsikossa oli keskimäärin 145 kiloa ja lohiverkkokohtainen saalis 60 kiloa. Yksittäiset suurimmat patokohtaiset lohisaaliit olivat noin 600 kiloa ja pienimmät vain muutaman kymmenen kilon vuosisaaliita. Todennäköisesti pienimmät lohisaaliit tilastoituivat padoille, joita oli kalastuskauden aikana vain hetkellisesti ”koekäytetty”. Kun kulutuskalastuksen yksikkönä käytettiin ko. kalastustapaa harjoittanutta ruokakuntaa, keskimääräinen kulutussaalis oli noin 40 kiloa lohta vuodessa (kuva 14, taulukko 3).

Pato- ja kulutuspyynnillä saatiin seuranta-ajanjakson suurimmat yksikkösaaliit 2000-luvulla. Seisovan lohiverkon yksikkösaalis 2000-luvulla oli sama kuin 30 vuoden keskiarvo.

Nykyinen kalastussäännöstö säätelee kaikki perinteiset kalastustavat kalastusoikeuden käytössä yhtenäisenä, tilakohtaisena. Kalastussäännön mukaan yhtäaikaaisesti voi käyttää 2 patoa tai 2 verkkoa tai yhtä kumpaakin tai yhtä tilakohtaista kulutusverkkoa. Näin perusteltuna yhden vanhan kantatalon (ja siitä lohokottujen osakastilojen) perinteisen lohenkalastusoikeuden, pato- ja verkko-pyyntitapojen pyyntiponnistusten tuottamia yksikkösaaliita voitaisiin tarkastella myös kokonaisuutena, koska eri pyyntitapoja voidaan vaihtaa kalastuskauden aikana joustavasti.

Taulukko 3. Keskimääräiset yksikkösaaliit (lohi kg/ pyydys tai ruokakunta) Vetsikon lohkokunnassa.

	kg/pato	padot kpl	kg/lohiverkko	verkot kpl	kg/kulutus rkk	kulkuttavat ruokakunnat
1974	196	19	*		62	6
1975	189	19	*		44	8
1976	104	22	*		76	10
1977	87	22	*		37	9
1978	79	14	*		31	4
1979	95	14	*		25	5
1980	197	10	60	<3	24	5
1981	200	10	71	4	17	3
1982	101	9	30	<3	13	3
1983	110	11	46	7	51	11
1984	164	13	65	<3	81	10
1985	163	4	64	4	25	<3
1986	119	13	35	6	29	8
1987	144	10	18	5	17	5
1988	103	9	21	3	13	5
1989	138	12	66	4	41	9
1990	165	8	41	8	57	4
1991	151	8	80	4	34	5
1992	152	8	38	6	40	7
1993	79	7	55	3	15	3
1994	130	6	57	5	48	9
1995	115	8	127	<3	24	7
1996	95	7	42	3	18	<3
1997	93	6	62	4	31	<3
1998	135	6	188	<3	25	6
1999	97	9	51	4	44	5
2000	155	7	84	<3	48	5
2001	235	7	68	3	95	7
2002	204	10	180	3	106	9
2003	133	9	66	3	67	5
2004	86	9	41	4	70	6
2005	99	8	40	5	30	4
2006	236	9	26	5	31	9
2007	245	6	35	3	45	11
2008	195	7	60	3	16	7
2009	105	7	45	<3	17	6
2010	157	6	40	3	22	4
2011	111	6	41	4	18	3
2012	170	5	69	4	12	7
2013	253	6	33	5	26	11

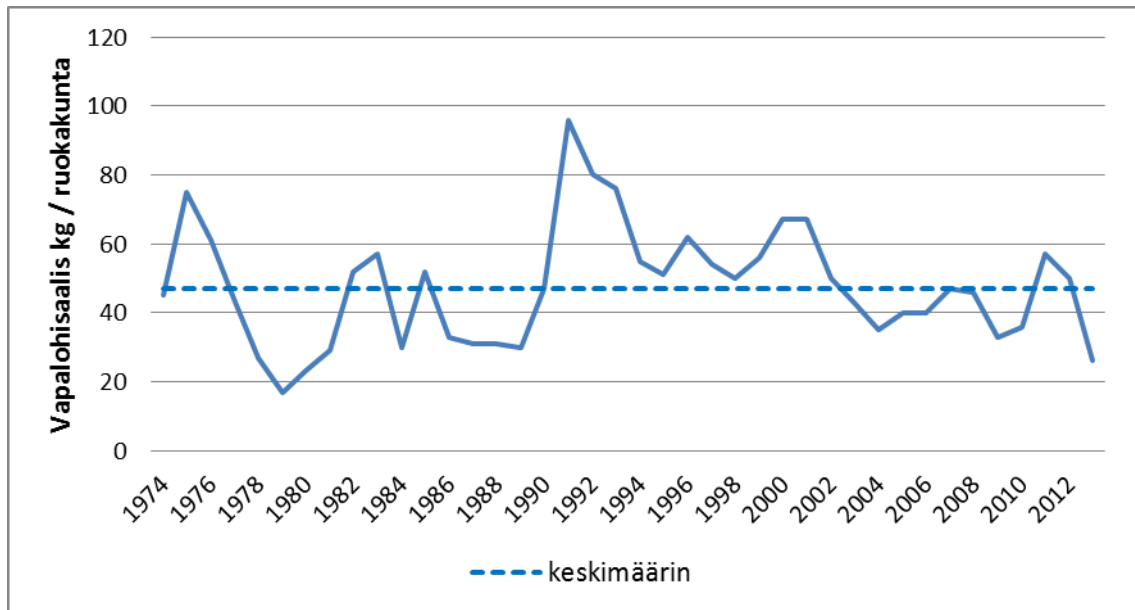
Kuva 14. Vuosittaiset yksikkösaaliit lohipadolle, lohverkolle ja kulkuttavalle ruokakunnalle v. 1974–2013 Vetsikon lohkokunnassa. Vuosina 1974–1979 padon ja seisovan lohverkon yhteinen yksikkösaalis.

4.3. Paikallisen ruokakunnan vapakalastussaaalis 50 kiloa lohta

Vapakalastuksen yksikkösaaliin (kg/rkk) laskennassa huomioitiin sekä Vetsikon alueen ”alkuperäiset” että aluetta myöhemmin asuttaneet ruokakunnat. Yksikkösaaliin seurannassa ja arvioinnissa pyrittiin siihen, että alueen kalastajat tai ruokakunnat harrastivat todellisuudessa vapakalastusta eivätkä he olleet vain tavakseen kalastusluvan lunastaneita. Viimeisten kolmen vuoden ajalta Vetsikon alueelta on tilastoitu myös mm. Utsjoen kirkonkylällä asuvien paikalliskalastajien ja soutupalveluyrittäjien lohisaaliita, mutta ne eivät ole arvioidussa yksikkösaaliissa mukana, jos ko. kalastaja ei ole Vetsikon lohkokunnan osakas.

Pitkän saalis- ja kalastustilastollisen seurannan aikana on havaittu, että muutamat Vetsikon alueen pato- ja verkkopyytäjät eivät kalasta lohta lainkaan soutamalla tai vapakalastamalla rannalta. Vetsikon ruokakuntakohtainen yksikkösaalis vapapyynnissä on vuosittainen arvio, joka perustuu vain kalastajien saalisilmoituksiin (≥ 0 kg), samoin kuin verkkopyyntien yksikkösaalisarvioinnissa.

Koska vapakalastuksen ei katsota sisältyvän ns. talo/kiinteistökohtaiseen kalastusoikeuteen, yksikkösaaliit on arvioitu ruokakunnan/kalastajan kalastusoikeuksista riippumatta. Vapakalastusta harjoittavan ruokakunnan keskimääräinen yksikkösaalis oli Vetsikossa noin 50 kiloa lohta. Hyvät yksikkösaaliit, noin 70 kiloa, saatiin vuosina 1975–76, 1993 ja 2000–2001 ja erittäin hyviä saaliita (80–95 kg) tilastoitiin vuosilta 1991–92 (kuva 15).

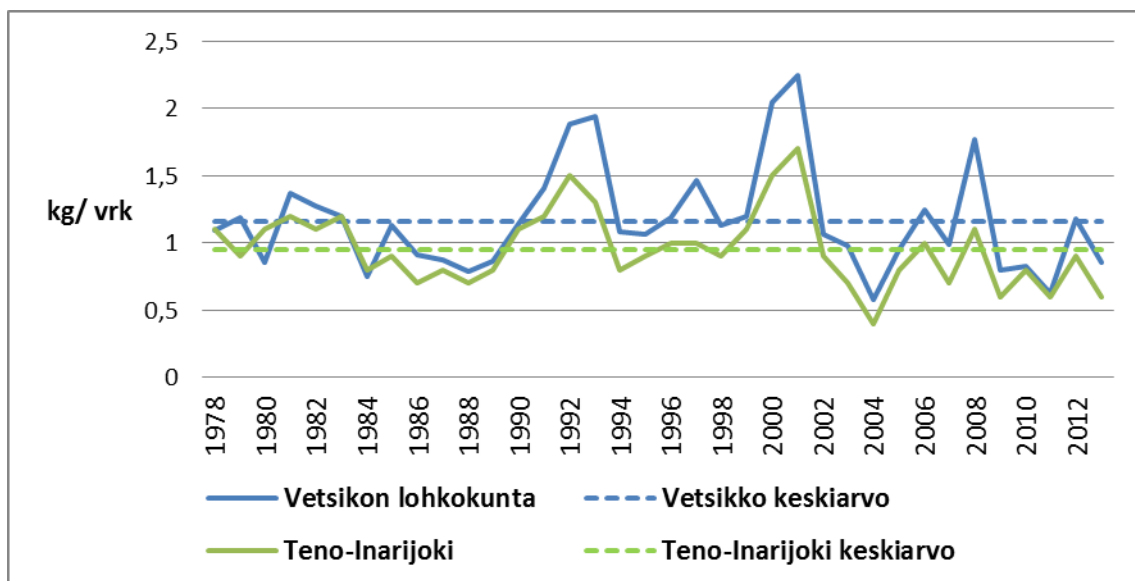

Kuva 15. Vapalohistuksen yksikkösaalis (lohi kg /kalastava ruokakunta) v. 1974–2013 Vetsikon lohkokunnassa.

4.4. Kalastusmatkailijalle 1,160 kiloa lohta vuorokaudessa

Kalastusmatkailun tehoa ilmentää vuorokaudessa saatu lohisaalis, joka Vetsikossa oli keskimäärin 1,160 kiloa ja koko Tenon pääuomassa 0,950 kiloa (kuva 16). Alueen kalastustehoon vaikuttaa mm. useat hyvät lohensoutusuvannot, jotka opittuaan kalastajilla on suurempi mahdollisuus saada kookas saalislohi.

Vuoden 2008 saalistiedustelun mukaan Vetsikon alueen kalastusmatkailijoiden soutu-lohisaaliista 19 % oli saatu yhdessä paikallisen soutajan/tuttavan kanssa, 36 % oli saatu soutamalla yksin ja 45 % oli saatu soutamalla omien kalakavereiden kanssa. Saalistilastoinnissa ”soutupalvelulohi” on perinteiseen tapaan puolitettu soutajan kanssa.

Kuva 16. Kalastusmatkailijan yksikkösaalis (kg lohta/kalastusvuorokausi) Vetsikon lohkokunnassa ja Teno- Inarijoen pääuomassa Suomen puolella v. 1978–2013.

5. Tenojoen korvauslaki

Huhtikuussa 1991 tuli Suomessa voimaan erillinen Tenojoen korvauslaki (501/1991). Korvaukset liittyvät vuosien 1972, 1979, 1982 ja 1989 Suomen ja Norjan välisiin Tenojoen valtiosopimuksiin, tiukennettuihin kalastussääntöihin ja niistä mahdollisesti aiheutuviin menetyksiin. Laki on muodoltaan hyvin yleinen ja se määrittelee vain periaatteita Tenojoen vesistöalueen kalastukseen liittyvistä korvauksista Suomen puolella.

Koska varhaisimmatkin Tenojoen kalastussäännöt ovat rajoittaneet kalastusoikeudellisten kalastusta lähinnä perinteisten pyydysten käyttöaikoja ja -tapoja säätelemällä, on tässä yhteydessä koostettu myös vanhempia kuin korvauslaissa mainittujen vuosien kalastussäädöksiä. Korvauslain mahdollista vaikutusta Suomen puoleisten sivujokien kalastusrajoituksiin ei tässä yhteydessä ole tutkittu, vaikka sivujokisääntö on eräiltä osin alisteinen Tenojoen valtiosopimukselle.

Laki Tenojoen kalastussääntöä koskevan sopimuksen ja kalastussäännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Jos Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä vuonna 1989 tehdyssä sopimuksessa (SopS 94/89) tai siihen liittyvässä kalastussäännössä oleva määräys *estää kalastusoikeuden haltijaa käyttämästä* hänelle kuuluvaa kalastusoikeutta tai *huomattavasti rajoittaa* tämän oikeuden käyttömahdollisuuksia, suoritetaan kalastusoikeuden haltijalle tällaisesta menetyksestä täysi korvaus.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee vastaavasti Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä vuonna 1972 tehdyssä sopimuksessa (SopS 48/72) ja siihen liittyvässä kalastussäännössä sekä niiden muuttamisesta vuonna 1979 ja 1982 tehdyissä sopimuksissa (SopS 20/79 ja 66/82) ja niihin liittyvissä kalastussäännöissä olevista määräyksistä johtuneita menetyksiä.

Korvausta ei kuitenkaan suoriteta pyydysten rakennetta, käyttöaikaa tai käyttötapaa koskevista rajoituksista, jos kalastusoikeuden haltija voi tai on voinut rajoituksesta huolimatta käyttää omaisuuttaan normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla.

2 §

Korvaus maksetaan valtion varoista. Korvausvelvollisuus ja korvauksen määrä ratkaistaan toimituksessa, johon sovelletaan, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/77) säädetään lunastustoimituksesta. Toimituksen määrää suoritettavaksi maanmittauslaitos. Määräys on annettava kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta tai aluetta koskevan vesipiirirajankäyntitoimituksen lainvoimaiseksi tulemisesta. Toimituksesta aiheutuneet kustannukset maksetaan valtion varoista.

3 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1991.

5.1. Korvaus kalastusoikeuden haltijoille

Korvauslaissa määritellään korvauksen saajaksi *”kalastusoikeuden haltija, jonka kalastusoikeuden käyttö estyy tai rajoittuu huomattavasti em. kalastussopimuksista ja -säännöistä johtuen”*.

Voidaanko lainmukaiseen korvaukseen oikeutettuina pitää niitä henkilöitä, joilta kalastusoikeuden käyttö on kokonaan estetty vakituisen asumisen, ns. ulkopaikkakuntalaisuuden perusteella? Jo vuoden 1953 Tenojoen kalastussäännössä kalastusoikeus ja paikkakuntalaisuus on selkeästi sidottu toisiinsa kalastuslupia käsittelevässä määräyksessä (4 artikla) seuraavalla tavalla: *”Se, jolla on kalastusoikeus sanotussa kalastuspiirin osassa ja joka vakinaisesti asuu sen alueella, suorittakoon kalastusoikeudesta valtakuntain rajan toisella puolella Suomessa kuusikymmentä viisi markkaa tai Norjassa kaksi kruunua kalenterivuodelta”*. Vastaava kytkeä on vuosien 1960 ja 1972 kalastussäännöissä. Edelleen vuoden 1979 kalastussäännössä oli sama sidosteksti, joka tuli kuitenkin selkeämmin havaituksi, koska eri kalastajatyypeille (lupatyypeille) määritettiin samassa yhteydessä sallitut kalastustavat.

Kalastusoikeuteen liittyvää vuoropuhelua on käyty 1960-luvulta lähtien ja ulkopaikkakuntalaisten ja paikkakuntalaisten omistamaan osakkuuteen liittyvää oikeudenmukaista käytäntöä on perusteltu mm. yhdenvertaisuusperiaatteella. Kalastusoikeudellisia tiloja ostaneet ulkopaikkakuntalaiset lomasukkaat ovat esittäneet, että tilan oikeutta pitäisi saada käyttää asuinpaikasta riippumatta. Aiemmin yksittäinen vaatimus kohdistui verkkopyyntioikeuteen, mutta nykyään ulkopaikkakuntalaiset osakkaat halusivat käyttää tilansa kalastusoikeutta Tenojoen vapakalastukseen, mahdollisuuteen saada edullinen kausikalastuslupa paikkakuntalaisten osakkaiden tavoin.

Olisivatko myös sellaiset ulkopaikkakuntalaiset, ”jokivarren perilliset”, jotka ovat saaneet kiinteistöjä muulla tavoin kuin ”suorana perintönä” (lahja, lahjanluontoinen kauppa, luovutus) oikeutettuja mahdolliseen korvaukseen muiden ulkopaikkakuntalaisten osakkaiden tavoin? Käytännössä, ennen uusittua kalastussääntöä (1982) useat em. perilliset kuitenkin kalastivat edullisella paikkakuntalaisen kausiluvalla, koska paikkakuntalaisuutta ei tarkistettu. 1970–1980 -luvuilla jokivarren ulkopaikkakuntalaisten perillisten mielenkiinto kohdistui lohensoutuun ja saalis oli enimmäkseen vavalla saatua, vaikka ”perintölupa” oikeutti vain verkkopyyntitapojen käyttöön (RKTL:n lausunto 436/80 ja Länsman 2013). Edelleenkin ”perillisten” osalta kalastuslupan oikeutusta (kiinteistön saantoa) ei välttämättä tarkisteta Tenon kalastuslupien myynnissä.

Muutamien saamelaisen mielestä vapakalastus pitäisi kytkeä lisänä perintönä saatuun tilakoh- taiseen kalastusoikeuteen perustellen, että perinteiseen kalastukseen on kuulunut myös lohensoutu. Tenon rajajokialueella lohta soudetaan kuitenkin myös Norjan vesialueella, jonne Suomen puoleinen kalastusoikeus ei ulotu. Lisäksi vapakalastusoikeudellisuuden soveltaminen etniseen alkuperään on aiheuttanut keskustelua yhdenvertaisuusperiaatteesta, jolla tavoitellaan hallinnollisesti yhdenmu- kaista menettelyä mm. asianosaisten alkuperästä riippumatta. Nykyisessä Tenon kalastussäännössä ei ilmaista, että ”suoralla perinnöllä” siirtynyt kalastusoikeus koskisi vain saamelaisia henkilöitä.

Asiakokonaisuuden mielenkiintoisuutta lisää se, miten ”vakinaisen asuminen” ja ”kalastusoikeus” ilmenee jo vanhojen kalastussopimusten kalastuslupia koskevissa teksteissä (taulukko 4).

Keisarillisen Senaatin Päätös 1873: *”Siihen, että joku muu, kuin ne joilla on kalastusoikeus, saa lohta tai meritaimenta onkia, vaaditaan lupa Lapinmaan kruununvoudilta tai Utsjoen nimismieheltä, joka lupa voidaan antaa ainoastaan 11-82½ markan (2-15 Norjan taalerin) maksua vastaan ja, sen*

joenosan suhteen, joka on naapurivaltakunnan rajana, sillä ehdolla, että samanlainen lupa hankitaan naapurivallan puolelta”.

Taulukko 4. Tenojoen lohenkalastuksen lupatyypit ja hinnat vanhoissa kalastussäännöissä.

Lupahinnat ko. ajan rahayksiköinä

	1920	1938	1953	1960	1972	1979	1982	1989
vakinaisesti asuva, kalastusoikeudellinen /vuosilupa kalastuslupa oik. raja-alueen <u>vapakalastukseen</u> kalastuslupa oik. raja-alueen pato-, verkko- ja vapakalastukseen	ei lupaa	ei lupaa	65 mk	100mk	1,2 mk	8 mk	8 mk	30 mk
erintönä kalastusoikeuden saanut ulkopaikkakuntalainen /vuosilupa kalastuslupa oik. raja-alueen pato- ja verkkokal.							8 mk X	30 mk X
vakinaisesti asuva, kalastusoikeudeton lupa vapakalastukseen/vuosilupa +lisäksi lupa Norjan puol. vapakalastukseen kalastuslupa oik. raja-alueen vapakalastukseen	14 mk X	23 mk X	130 mk X	200 mk X	2,4 mk X	8 mk X	8 mk X	30 mk X
kaikki muut (esim. matkailijat) vapakalastus vrk- (tai vuosi)lupa ulkomaalaiset matkailijat mk/ vrk +lisäksi lupa Norjan puol. vapakalastukseen kalastuslupa oik. raja-alueen vapakalastukseen	84 mk/? X	23mk/vrk 575mk/v X	390 mk/vrk X	1000 mk/vrk 1500 X	12 mk/vrk 18 X	40 mk/vrk 80 X	50 mk/vrk 100 X	80 mk/vrk 80 X

Vuosien 1920 ja 1938 kalastussäännöissä kalastusoikeudellisten paikkakuntalaisten ei tarvinnut lunastaa lainkaan kalastuslupia. Vain vakinaisesti kunnassa asuville kalastusoikeudettomille paikkakuntalaisille ja ”muille” myytiin lupia vapakalastukseen, ”onkimiseen ja uisteluun”. ”Muut” olivat alueelle saapuneita kalastuksen harrastajia, joiden vuorokausilupa vuonna 1938 oli samanhintainen kuin paikkakuntalaisten kalastajien koko kauden vapalupa (23 mk).

Vanha sääntöteksti antaa ymmärtää, että vuoteen 1953 asti kalastusoikeudettomien paikkakuntalaisten ja kalastusmatkailijoiden piti lunastaa lisäksi erillinen vapalupa Norjan puolella onkimiseen/ lohensoutuun. Jos sääntöä noudatettiin, kalastuslupan hinta muodostui vapakalastajille kaksinkertaiseksi.

Vuoteen 1979 asti verkkopyyntioikeudelliset paikkakuntalaiset saattoivat kalastaa ilman ostettua kalastuslupaa, jos he kalastivat vain padoilla ja verkkopyydyksillä. Rajajokialueen vapakalastukseen, joka oikeutti myös Norjan puoleiseen vapakalastukseen (esim. lohensoutuun tai Alakönkään rantakalastukseen), heidän tuli kuitenkin vuosina 1953–1978 lunastaa kalastuslupa, joka kattoi molempien valtioiden vesialueet (ks. vuoden 1968 ”talokkaan” kalastuskortti).

Vanhojen sääntöjen ilmentämä luvanmyyntikäytäntö vahvistaa, ettei vapakalastus kuulunut Tenojoen talokohtaiseen kalastusoikeuteen vaan vapakalastusoikeus ostettiin vuosittain. Talokohtainen kalastusoikeus on jo varhain kytketty talon elinkelpoisuuteen ja paikallisten asukkaiden toimeentuloon.

Kalastuskortti No 4190
Fiskekort

Nimi Lämsman Niles
Navn

Ammatti talokas
Stilling

Asuinpaikka Utsjoki, Vidsjoki
Bosted

oikeutetaan luvallisena kalastuskautena vuonna 1968 kalastamaan onkimalla ja uistelemalla siinä Tenojoen kalastuspiirin osassa, missä valtakunnan raja kulkee.

har rett til i den lovlige fisketid i året 1968 å drive fiske med stang og håndsnøre i den del av Tanaelvas fiskeområde som danner riksgrense.

Kalastusoikeus on voimassa myös joen Norjalle kuuluvalla puolella.
Fiskeretten gjelder også norsk side av elven.

Kalastuskortti on kalastettaessa pidettävä mukana ja vaadittaessa esitettävä sekä Suomen että Norjan kalastusvalvojille ja useamman henkilön kalastaessa yhdessä, ennen kalastuksen aloittamista toisilleen.

Fiskekortet må has med under utførelse av fisket og på forlangende forevises såvel norsk som finsk lovsynsmyndighet og når flere personer fisker sammen, også for hverandre.

Kalastusmaksu 20 — on suoritettu.
Avgift er betalt.

Utsjoella 20 1968 Joni Ruuskanen

Tämän kalastuskortin käyttäjän velvollisuus on tuntea Tenon kalastuksesta valtakuntien rajalla voimassaolevat määräykset.

Innehaveren av dette kort plikter å sette seg inn i gjeldende bestemmelser om fisket i den del av Tanaelva som danner riksgrense.

5539/60/66, 56

On kielletty käyttämästä vieheenä katkarapua, täkyraksia sekä niitä jäljitteleviä vieheitä ja syöttikalaa.

Onkiminen on kielletty:

1. Virtaan paikalleen ankkuroidusta veneestä.
2. Moottorilla varustetusta veneestä koneen käydessä, sekä
3. Patojohteitten sisäpuolella ja alueella, joka on 50 m lähempänä padon suuta tai 10 m lähempänä sen sivua.

Kukaan älköön pyydystäkö tai tappako 25 sm pienempää lohta, meritaimenta ja järvitaimenta mitattuna leuan päästä pyrstön keskimmäisten ruotojen kärkeen. Alamittainen kala on viipymättä laskettava veteen.

Noudattakaa hyviä kalastustapoja! Älkää häiritkö toisten kalastusta menemällä heitä liian lähelle tai valloittamalla pitläksi ajaksi jokin hyväksi tunnettu kalastuspaikka.

5.2. Korvausta ei suoriteta, jos ...

Korvauslakiin on sisällytetty tarkennus, että *”korvausta ei suoriteta pyydysten rakennetta, käyttöaikaa tai käyttötapaa koskevista rajoituksista, jos kalastusoikeuden haltija on voinut rajoituksista huolimatta käyttää omaisuuttaan normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla”*.

Kulkin (2007) opinnäytetyössä on monipuolisesti eri asiantuntijoiden näkemyksiin perustuen pohdittu termejä ”normaali”, ”kohtuullinen” ja ”järkevä”. Asiantuntijoiden mukaan kaikkia näitä laadullisia elementtejä ei tule tarkastella vain yhteiskuntakehityksen sopivuuden näkökulmasta vaan tarkastelua on tehtävä myös omistajan näkökulmasta. Mm. normaaliuteen liitetään tavanomaisuus, joka oikeuttaa kuitenkin sen, että vuosien mittaan olosuhteet ja rakenteet muuttuvat. Esimerkkinä mainitaan, että maatalouden tuotantosuunnan muuttuminen maatilamatkailuksi on normaalia, koska maankäyttöä ei ole ikiajaksi sidottu johonkin tarkoitukseen. Vastaavasti normaalia kehitystä olisi ammattimaisen lohenkalastuksen muuttuminen kalastusmatkailuksi, jolloin osa kiinteiden pyydysten lohisaaliista siirtyykin vapakalastussaaliiksi?

Lain määrittelemää ”kohtuullista ja järkevää tapaa” voidaan karkeasti arvioida siten, että jos pyydystä ei aikarajoitusten vuoksi kannata asettaa pyyntiin, sen käyttöä on rajoitettu kohtuuttomasti. Esimerkiksi, jos työlään puupukkirakenteisen padon viikottaista pyyntiaikaa rajoitetaan niin oleellisesti, ettei pyydystä kannata rakentaa, voi korvaus olla perusteltu. Jokivarren hiekkapohjaisilla alueilla nykyisten rautavaajoista rakennettujen lohipatojen rakentaminen on kuitenkin helpompaa ja käyttö voinee olla edelleen kannattavaa lyhennetylläkin viikottaisella kalastusajalla. Teno–Inarijoen lohenpyynnissä tulisi huomioida se kokonaishyöty, jossa esim. viikkorauhoitusten myötä lohta voi nousta Tenojoen Norjan puoleiselta alajuoksulta vesistöalueen muihin osiin mahdollistaen myös joen yläjuoksulle parempia saaliita. Lohenpyyntiä seisovalla verkolla tai kulkuttamalla rajoitettaessa ei viikottaisten pyyntipäivien vähentäminen vaikuta yhtä ratkaisevasti niiden käyttöaktiiviteettiin kuin patopyynnissä.

Eri asiantuntijoiden mukaan jonkin resurssin järkevä käyttö ei sisällä ainoastaan parempaa taloudellista hyötyä, vaan se on myös subjektiivinen käsite. Tenon luonnonlohikantojen järkevä käyttö sisältää kuitenkin ennenkaikkea ajatuksen, että luonnonvaraisen lohiresurssin kalastusta säädellään siten, että lohikannat pysyvät elinvoimaisena tulevaisuudenkin hyödyntäjille. Tuunaisen (2003) mukaan korvauslain tarkoituksena ei ole ollut kotitarve- tai virkistyskalastuksen turvaaminen siten, että säädöksillä olisi taattu tietyn suuruinen vuotuinen saalis.

5.2.1. Pyydysten rakenne- ja materiaalimuutokset

Tenojoen kalastussäännössä on useina vuosina ennen korvauslakia tehty huomattavia tarkennuksia mm. verkkopyydysten materiaaleista. Koska lainsäädännössä harvoin pystytään ennakoimaan tulevaa kehitystä, kalastussäännössä (1989) on täytynyt määritellä selkeästi myös pyyntilaitteiden rakenteet ja pyyntiin asettaminen.

Paikalliseen lohiverkkokalastukseen oli jo ehditty soveltaa mm. vuonoilla käytössä olevaa koukuverkkopyyntiä, siten että seisovat lohiverkot kytkettiin yhteen, koukun muotoon taivuttaen. Lohenpyyntiä harjoitettiin myös ns. keppiverkoilla, patoa muistuttavilla verkkopyydöksillä, jossa verkko oli pingotettu teräsvaajoilla.

Lohen pato- ja verkkokalastuksen rakenteita on säädelty, tarkennettu ja ajantasaistettu liki kaikissa vanhoissa kalastussäännöissä mm. seuraavasti:

1938	Padon aita tehtäköön pääasialliselta osaltaan puuaineksista
1938	Keinotekoinen virransuojus seisovalla verkolla pyynnissä kielletty
1953	Pydyksissä älköön käytettävä verkkoa, joka on metallilangasta, nylonista tai vastaavasta keinoinaaineesta
1960/1972	Pydyksissä älköön käytettävä verkkoa, joka on metallilangasta
1979	Kahden vuoden (1981) siirtymäajan jälkeen ei kudotuissa pydyksissä saa enää käyttää yksisäikeisiä keinokuitulankoja
1982	Kudotuissa pydyksissä saa käyttää vain hampusta, puuvillasta tai kierretystä nailonista (nailon, terylen, perlon) tehtyä lankaa
1989	Kudotuissa pydyksissä saa käyttää ainoastaan hampusta, puuvillasta, nailonsidoslangasta tai kierretystä nailonista (nylon, perlon, terylen) tehtyä lankaa. Nailonsidoslangan ja kierretyn nailonin yksittäiset säikeet eivät saa olla paksumpia kuin 8 denierä.
1989	Kalanpydyksissä ei saa käyttää metallilankaa, metalliköyttä tai vastaavaa.

5.2.2. Pyydysten käyttöajan muutokset vuosirauhoituksina

Vuotuista ja viikottaista lohenkalastusaikaa eri pydyksille on muutettu useina vuosina. Aiemmissa Tenojoen kalastussäännöissä on määrätty eri pyyntitavoille vuosirauhoitusajat seuraavasti:

Vuosirauhoitus kaikki pyyntimuodot	14.9.–15.4. (1873–1920)	7 kk
kaikki pyyntimuodot Utsjokisuun alap.	14.9.–15.4. (1920–1937)	7 kk
kaikki pyyntimuodot Utsjokisuun yläp.	1.9.–15.4 (1920–1937)	7 ½ kk
kaikki pyyntimuodot	1.9.–30.4. (1938–1989)	8 kk
kaikki pyyntimuodot	1.9.–19.5 (1990–)	8 ¾ kk
Vuosirauhoitus		
kulkutus	15.6.–30.4. (1938–1952)	10 ½ kk
kulkutus	15.6.–19.5. (1953–1960)	11 ¼ kk
kulkutus	21.6.–9.5. (1961–1978)	10 ½ kk
kulkutus	16.6.–9.5. (1979–1989)	10 ¾ kk
kulkutus	16.6.–19.5. (1990–)	11 ¼ kk
Nuottausrauhoitus Levajoen yläp. apajapaikoissa	1.8.–30.4 (1953–1989)	9 kk
	1.8.–19.5 (1990–)	9½ kk

Jo ensimmäisessä kalastussäännössä (v. 1873) määriteltiin lohenkalastuksen vuosirauhoitus, syyskuun puolivälistä huhtikuun puoliväliin. Huhtikuussa lohta ei ole kalastettu, koska Tenojoen jäät lähtevät keskimäärin toukokuun puolivälissä. Aktiivinen lohenkalastus verkkopydyksillä voi käynnistyä yleensä noin viikko sen jälkeen, kun jäät ovat lähteneet eli useimmiten kesäkuun alussa (Niemelä ym. 2009a ja 2009c). Näin ollen vuosirauhoituksen toukokuinen pidennys (v. 1989) ei käytännössä ole rajoittanut lohenkalastusta. Lohipadot ja verkot voivat olla pyynnissä elokuun loppuun asti, mutta nykyään yhä harvemmat kalastajat pyydystävät joessa tummenneita, kutukypsiä lohia. Aiemmin, ennen sähköjä ja pakastimia, kalastettiin vielä loppukesällä, koska rasvattomampi, kotitarvekäyttöön suolattu lohi säilyi paremmin.

Kulituksen alkamis- ja päättymisjankohtia on edeltävissä säännöissä vaihdeltu usein. Kulituskalastuksen vuotuinen kalastusaika vuosien 1938 ja 1952 kalastussäännöissä oli 1,5 kuukautta, toukokuun alusta kesäkuun puoliväliin. Kulituskalastus 1960-, 1970- ja 1980 -lukuilla oli mahdollista aloittaa toukokuun 10. päivä ja se tuli lopettaa 20. kesäkuuta.

Nykyisin kulitus on sallittua noin 4 viikon aikana ja on ajankohdaltaan lähes sama kuin vuosina 1953–59 voimassa olleessa kalastussäännössä.

5.2.3. Pyydysten käyttöajan muutokset viikkorauhoituksina

Viikottaista rauhoitusaikaa eri pyydyksille on kalastussäännöissä muutettu seuraavasti:

kulitus/ajoverkko ja nuotta	la-su (1873–1937)	24 h/viikko
pato, seisova verkko, kulitus, nuotta	la-su (1938–1952)	30 h/viikko
pato, seisova verkko, kulitus, nuotta	pe-ma (1953–1978)	72 h/viikko
pato, seisova verkko, kulitus, nuotta	to-ma (1979–)	96 h/viikko
vapakalastus	su-ma (1979–)	24 h/viikko

Alkujaan yksi viikottainen lepopäivä lohen kulitus- ja nuottapyynnistä on saattanut nivoutua kristilliseen ”pyhäpäivään”, joka alkoi lauantai-illasta ja päättyi sunnuntai-iltaan. Vuodesta 1938 lähtien myös lohen pato- ja verkkokalastus oli kielletty loppuviikolla, noin yhden vuorokauden aikana.

Viikottainen, kaikkia verkkopyyntimuotoja koskeva kalastusajan lyhennys (6→4 pyyntipäivään) on säädetty jo vuonna 1953 ja se oli voimassa vuoteen 1978 asti. Kun verkkopyyntitapojen käyttöä rajoitettiin ja tarkistettiin vuoden 1979 kalastussäännössä mm. lyhentämällä kalastusaikaa vielä yhdellä vuorokaudella viikossa, sen arvioitiin riittävän turvaamaan luonnonvaraisia lohikantoja, koska lohiverkkopyytäjien määrä oli lisääntymässä (Niemelä ym. 1989, Johnsen 2010). Verkkopyynnin voimistumisen aiheutti mm. se, että vuoden 1989 kalastussäännön mukaan verkkokalastusta sai harjoittaa muuallakin kuin vanhoihin nautintoihin perustuvissa verkkopaikoissa, mikä käytäntö oli kuitenkin yleistynyt jo useita vuosia aiemmin.

Ennen vuotta 1979 lohta voitiin kalastaa vavalla koko kalastuskauden ajan, kaikkina viikonpäivinä. Vasta em. vuoden kalastussäännöissä määrättiin sunnuntai-illan ja maanantai-illan välinen rauhoitusaika, 24 tuntia, myös vapakalastukseen. Lohelle todentui yksi viikkorauhoituspäivä kaikelta kalastukselta ja kalastajille mahdollistui viikottainen lepopäivä. Useat kalastusmatkailuyrittäjät olivat viikkorauhoitukseen tyytyväisiä, koska se mahdollisti majoituskohteissa rauhallisemman vaihtopäivän.

Kulkin (2007) diplomityössä on mainittu, että ainoastaan sellaisia rajoituksia, jotka koskevat kaikkia kalastajia yhtäläisesti, voidaan perustella kalakannan säilymisellä. Tähän kategoriaan liittyvä korvaukseton säädös olisi vuonna 1979 säädetty viikottainen vapakalastusrauhous, joka koski kaikkia kalastajia.

5.2.4. Pato- ja verkkokalastuksen käytötavan ja oikeuskäytännön muutokset

Vuoden (1972) kalastussääntöön on padon tai lohiverkkojen käyttöoikeudesta kirjoitettu seuraavasti: *”Kukaan ei saa käyttää useampaa kuin kahta patoa tai kahta seisovaa verkkoa tai yhtä kumpaakin”*. Uudistetussa säännössä lohenkalastus seisovalla lohiverkolla rinnastettiin patokalastukseen, koska pyyntitapa oli yleistynyt jokivarressa sen helppouden ja uusien verkkomateriaalien myötä.

Vuoden 1982 kalastussäännössä mainitaan, että *”patoa tai seisovaa verkkoa saa käyttää vain sellaisessa vanhoihin nautintoihin perustuvassa pato- tai verkkopaikassa, joka oli olemassa asianomaisen kunnan kylien välisen vuonna 1978 vesipiirirajankäynnin päättyessä.* Yhä yleistyvää lohenkalastusta seisovalla lohiverkolla yritettiin hillitä rajoittamalla se säädetyille verkkopaikoille.

Nykyisin voimassaolevassa kalastussäännössä (1989) padon ja verkon käyttöoikeus- ja käyttöpaikkamääritelmä on kirjattu seuraavasti: *”Minkään tilan osalta ei saa käyttää lohen pyynnissä samanaikaisesti useampaa kuin kahta patoa tai kahta seisovaa verkkoa tai yhtä kumpaakin. Patojen käyttö rajoittuu vain lailliseen perusteeseen nojautuvissa patopaikoissa”.* Koska kalastussäännöt eivät sido nykyisin lohiverkkopyyntiä erikseen määrättyihin verkkopaikkoihin ja kalastusoikeuden käyttölaajuutta säätelevät osakaskunnat, on mahdollista, että kalastusoikeudet ovat keinotekoisesti laajentuneet.

Maa- ja metsätalousministeriön kirjeessä vuodelta 1981 mainitaan, että Tenojokivarren tiloille kuuluvien verkkokalastusoikeuksien osalta on omaksuttu varsin omalaatuinen käytäntö, jonka mukaan tilalle kuuluva verkonkäyttöoikeus siirtyy tilaa jaettaessa yhtä laajana uudelle tilalle alkuperäisen oikeuden säilyessä kantatilalla. Menettely poikkeaa muualla maassa noudatettavasta periaatteesta, jonka mukaan tilan kalastusoikeus määräytyy sen manttaalin suuruuden mukaan. Tenojoen vesistössä tällainen käytäntö on johtanut verkkopyynnin niin suureen lisääntymiseen, että se muodostaa jo uhkan lohikannoille (MMM 1981). Tuunaisen (2003) mukaan kalastuksellisen korvattavuuden lähtökohtana tulee olla se kalastusoikeus, joka vanhalla kantatilalla on aikoinaan ollut.

Kalastussääntötekstien ollessa edelleen tulkinnanvaraisia, perinteistä lohenkalastusta on paikallisesta osakaskunnasta riippuen sovellettu mm. seuraavasti:

- Kalastusoikeudellisen tilan pyyntioikeutta on tarkasteluajanjakson alussa käyttänyt ehkä vain yksi kalastaja ja myöhemmin esim. perintökaaren mukaisesti useat, erilaisilla saantomuodoilla kalastusoikeuden saaneet paikalliset ja ulkopaikkakuntalaiset osakkaat
- Lohiverkoilla kalastetaan paikoissa, joita ei ole vahvistettu vanhoiksi nautinnoiksi tai erityisperusteisiksi pyyntipaikoiksi, jos joen pohjarakenne on sen mahdollistanut
- Lohenkalastusta verkolla harjoitetaan osakaskunnan pyydysyksiköinnin mukaisesti eli mahdollisesti myös melko pienellä osakkuudella

Pyydysten käyttötavat ovat kokeneet myös kulttuurimuutoksia. Aiemmin kulutettiin valtakunnan rajaa huomioimatta, omalla porukalla tai joskus myös vastarannan norjalaisten kanssa yhdessä. Sääntötarkistuksen mukaan kulkutuspyynnin ollessa kiinteistökohtaista etuutta, sitä voidaan harjoittaa muiden verkkopyyntitapojen mukaisesti vain Suomen puoleisella vesialueella. Kulkutuksen osalta lakitekstiin tuli vasta vuoden 1989 kalastussäännöissä tarkennus *”saman tilan osalta saa käyttää samanaikaisesti vain yhtä kulkutusverkkoa”.* Tarkistamisen jälkeenkin kulkutuskalastus on ollut osittain säätelemättä, ko. kalastukseen oikeutettujen määrä on lisääntynyt tilojen jakautuessa useiksi lohkotiloiksi tai kalastusoikeutta luovutettaessa.

Vuoden 1979 kalastussäännöissä on mainittu, että nimismies voi määrätä niiden alueiden rajat, joissa kulkuttaminen on sallittu. Alueellisesti kulkutusta on rajoitettu vuonna 2011 Suomen puolen tärkeimmällä kulkutusalueella, Nuorgamin Boratbokcassa, jossa vesialue on valtion omistuksessa.

5.3. Sääntömuutos kalastuksessa käytettävän veneen rekisteröinnistä

Vuonna 1979 Tenojoen kalastussääntöön tuli muutos, jossa määrättiin kalastuksessa käytettävät veneet rekisteröitäviksi, kansallisuustunnuksella ja -numerolla varustettaviksi. Kalastussäännön 12 §:ssä määrättiin, että *”sellaisen veneen, joka ei kuulu kalastuspiirin jokilaaksoissa vakinaisesti asuvalle henkilölle, käyttö on kalastuksessa kielletty”*. Vuoden 1982 kalastussäännössä rekisteröintioikeus annettiin myös niille ulkopaikkakuntalaisille henkilöille, joilla on perinnöksi saatu kalastusoikeus.

Veneiden rekisteröintiä koskeva kalastussäännön muutos tehtiin valvontatarpeiden lisäksi siksi, että venevuokrauspalvelu haluttiin pitää paikallisilla yrityksillä. Veneiden ruokakuntakohtainen lukumäärä on määrätty eri säädöksillä. Kalastusoikeudellinen paikkakuntalainen voi rekisteröidä ruokakuntakohtaisesti enintään 3 venettä ja matkailuyrittäjä 15 venettä. Paikkakuntalainen (kalastusoikeudeton) samoin kuin ulkopaikkakuntalainen ”perintökalastaja” ovat saaneet rekisteröintioikeuden yhdelle veneelle.

Ulkopaikkakuntalaisella kiinteistönomistajalla, tavallisella loma-asukkaalla ei ole ollut mahdollisuutta rekisteröidä kalastuksessa käytettävää venettä, mikä on koettu epätasa-arvoiseksi kohteluksi, vaikka rekisteröintioikeus on osittain kytketty myös kiinteistöjen omistukseen, kalastusoikeuteen. Vuosina 1960–78, ennen venerekisteröintiä ulkopaikkakuntalaiset saattoivat soutaa lohta myös omalla veneellä, mutta veneen käytöstä piti tuolloin maksaa vrk-korvaus. Ko. veneenkäyttömaksun suorittivat kuitenkin vain muutamat ulkopaikkakuntalaiset kalastuksen harrastajat. Lomakiinteistöjen omistajilla oli todennäköisesti omat veneet korvauksetta käytössään, eikä käytäntöön puututtu.

Ulkopaikkakuntalaisen ”perintökalastajan” yhden veneen rekisteröintioikeus perustui siihen, että ko. kalastajalla tuli olla mahdollisuus käyttää omaa venettä pato- ja verkkokalastuksessa. Ulkopaikkakuntalainen osakas, loma-asukas tai ”perillinen”, saattoi kalastaa vavalla vain kalastusmatkailijoiden tavoin (vrk-luvalla), joten veneen rekisteröintioikeus omaan lohensoutuun ei ollut perusteltua.

6. Toimiiko luonnonvaraisten lohikantojen säätely?

Tässä selvityksessä keskityttiin Vetsikon lohkokunnan alueella niihin lohenkalastuksen muutoksiin, mitkä näkyivät alueellisessa kokonaislohisaaliissa, saaliinjaossa, pyyntitapakohtaisessa yksikkösaaliissa tai kalastuspaineessa. Aihepiiriin liittyi alueellisten saalislukujen lisäksi useita muita erityiskysymyksiä, koska Tenojoen suuren jokisysteemin lohikantoja kalastettiin 1970-luvulla kansainvälisillä vesialueilla ja nykyisinkin vielä Pohjois-Norjan rannikkoalueilla. Lohenkalastus merialueella on lohen sekakantakalastusta ja saaliissa on Tenojoen lohien lisäksi Venäjän ja Norjan muiden lohijokien lohikantoja. Erityisen haasteellista vaelluskalakantojen hoidossa on selvittää eri kalastusalueilla (rannikko, jokisuu, joki) kalastuksen paikallissäätelyn osavaikutusta ja tehtyjen kalastussäädösten kokonaisvaikutusta kalakantoihin.

6.1. Vetsikossa ei havaittu lohisaaliin vähenemisestä johtuvaa korvattavaa

Saalistilastojen mukaan Vetsikon lohkokunnan alueella ei ole havaittavissa eri verkkopyyntitavoilla saadun lohen yksikkösaaliin vähenemistä tilastointiajanjaksolla 1974–2013 (kuva 14). Lohipadon yksikkösaalis oli pitkällä aikavälillä keskimäärin 145 kiloa ja 2000-luvulla 170 kiloa. Lohiverkon keskimääräinen yksikkösaalis 1980-luvulla oli 48 kiloa, 1990-luvulla 74 kiloa ja 2000-luvulla 59 kiloa.

Kulutuskalastuksen yksikkösaalis, joka arvioitiin ruokakuntakohtaisena, oli Vetsikossa keskimäärin 38 kiloa, vaihdellen vuosittain 10-kertaisesti (10–100 kg). Kulutuspyynnin alueellinen yksikkösaalis oli erityisen haasteellinen tilastoitava, koska useat kalastajat olivat voineet kulkuttaa lohkokuntansa ulkopuolella, esim. vetsikkolaiset saattoivat kulkuttaa Nuorgamin lohkokunnan vesialueilla.

Tarkasteluajanjaksolla kalastusmatkailijoiden viemä saalisosuus on Vetsikossa kasvanut, 1970-luvulla se oli noin 40 % ja nykyisin noin 70 % alueen lohisaaliista (kuva 9). Myös paikkakuntalaisten selkeä saalissiirtymä vapakalastukseen tilastoitettiin 1990-luvun alussa (kuva 11).

Vetsikon alueen lohisaaliin vaihtelussa ei ole havaittavissa selvää trendiä, ainakaan laskevaa suuntausta, vaan vaihtelu on suhteellisen säännöllistä ja syklistä, 8–9 vuoden välein. Ennätyskellisiin saalisvuosiin (v. 1975–76) verrattavissa oleva lohisaalis saatiin Vetsikossa 2000-luvun alussa. Tarkasteluajanjaksolla (v. 1974–2013) Vetsikon vuotuinen lohisaalis oli 9 090 kiloa, josta paikkakuntalaiset saivat 2 900 kiloa (taulukko 5). Patopyyntisaaliina paikkakuntalaiset saivat keskimäärin 1 500 kiloa, verkkopyyntisaaliina 240 kiloa, kulutussaaliina 290 kiloa ja vapasaaliina 890 kiloa lohta.

Anna Kulkki (2007) käsitteli diplomityössään yksityiskohtaisesti Tenojoen korvauslain korvausperusteita. Kulkki käytti Vetsikon lohkokunnan kokonaissaaliina kahden osakkaan tekemän selvityksen keskimääräistä vuosisaalista, joka suhteutettiin RKTL:n virallisiin, koko Tenojoen vesistöalueen pyyntitapaakohtaisiin, Suomen puoleisiin saalistilastoihin. Tutkimuslaitoksella ei tuolloin ollut lohkokuntaakohtaisia saalistilastoja. Kulkki käytti Vetsikon alueen saaliina 12 170 kilon keskimääräistä lohisaalista, jota puolestaan käytettiin indeksinä vuodelle 1994. RKTL:n tilastojen mukaan vastaavien vuosien (1974–2006) keskisaalis Vetsikon lohkokunnassa oli noin 8 900 kiloa lohta, joten Kulkin selvityksessä ilmoitettu keskisaalis oli noin 37 % suurempi kuin tutkimuslaitoksen saalisilmoitusten perusteella arvioima keskimääräinen vuosisaalis. Taulukossa (5) verrataan kahdesta eri aineistosta saatuja saalistilastoja eri kalastusääntöajanjaksoilla.

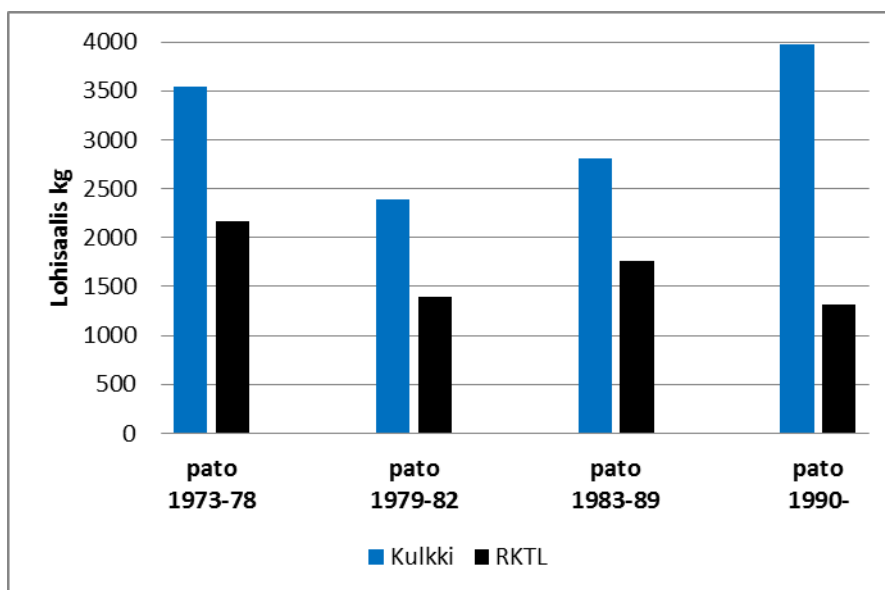
Taulukko 5. Vetsikon lohkokunnan keskimääräinen vuotuinen lohisaalis (kg) pyyntitavoittain eri ajanjaksoilla Kulkin (2007) ja RKTL:n saalistilastojen mukaan.

	PATO-SAALIS 1973–78	VERKKO-SAALIS 1973–78	KULKUTUS-SAALIS 1973–78	VAPA-SAALIS 1973–78	KALASTUS-MATK.SAALIS 1973–78	YHTEENSÄ 1973–78
Kulkki	3540	3410	1780	5590	?	14 320
RKTL	2170	240	390	620	5500	8 920
	1979–82	1979–82	1979–82	1979–82	1979–82	1979–82
Kulkki	2380	2300	1200	3760	?	9 640
RKTL	1390	250	100	380	3370	5 480
	1983–89	1983–89	1983–89	1983–89	1983–89	1983–89
Kulkki	2810	2700	1410	4430	?	11 350
RKTL	1760	200	310	510	4840	7 620
	1990–2006	1990–2006	1990–2006	1990–2006	1990–2006	1989–2006
Kulkki	3970	3850	1990	6260	?	16 070
RKTL	1310	300	340	1190	7070	10 210
	1974–2013	1974–2013	1974–2013	1974–2013	1974–2013	1974–2013
RKTL	1495	245	290	890	6170	9 090

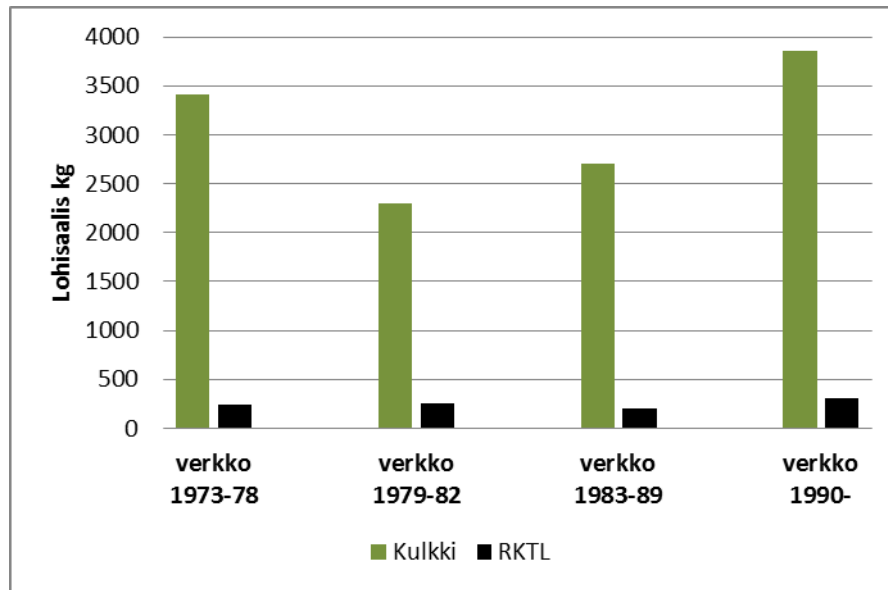

Kulkki havaitsi, ettei yleinen pyyntitapakohtainen saalisjakauma sovellu eri kalastusalueiden (lohkokuntien) pyydyskohtaisten korvauserusteiden määrittämiseen. Mm. Vetsikossa patokalastus oli voimakkaampaa ja kalastus seisovalla lohiverkolla ja kulkuttamalla keskimääräistä vähäisempää. Ainoastaan vapapyyynnillä saadut saaliit vertailuaineistoissa olivat lähellä toisiaan, olettaen, että Kulkin käyttämissä saalisluvuissa oli mukana myös kalastusmatkailijat (taulukko 5). Tässä yhteydessä ei arvailla, mistä kokonaissaalisarvioiden erot johtuvat. Kuvissa 17 ja 18 havainnollistetaan erot Kulkin käyttämissä ja RKTL:n tilastoimissa seisovien verkkojen ja lohipatojen lohisaaliissa Vetsikon lohkokunnassa.

Raportin liitteenä (1 ja 2) on RKTL:n viralliset vuosittaiset lohisaaliit pyyntitavoittain ja kalastajaryhmittäin Vetsikon lohkokunnassa.

Kuva 17. Lohisaalis (kg) padoilla Vetsikon lohkokunnassa eri kalastussääntöjaksoilla Kulkin (2007) ja RKTL:n tilastojen mukaan.

Kuva 18. Lohisaalis (kg) seisovilla verkoilla Vetsikon lohkokunnassa eri kalastussääntöjaksoilla Kulkin (2007) ja RKTL:n tilastojen mukaan.

Niemelän ym. (1989) selvityksessä seurattiin mm. vuoden 1979 kalastussäännön mahdollisesti aiheuttamaa muutosta lohisaaliin jakautumisessa eri osakaskuntiin. Tutkimuksen vertailuvuodet (1976 ja 1984) olivat hyvien saalisvuosien jälkeisiä vuosia ja seuranta tehtiin 74 ruokakunnan saalis-seurantana. Tutkimuksessa havaittiin, että ruokakuntien keskimääräinen lohisaalis oli lähes sama molempina vuosina. Suurimmat muutokset havaittiin saaliin siirtymänä osakaskunnasta toiseen. Vuonna 1984 Vetsikon ja Utsjoen kirkonkylän lohisaalis oli pienentynyt ja vastaavasti Nuorgamissa ja Outakoskella lisääntynyt. Nuorgamissa kulkutus-, pato- ja verkkosaaliit olivat lisääntyneet pyytäjien ja verkkopyydysten määrän kasvaessa huomattavasti (Johnsen 2011, Niemelä 1990). Pidentetty viikottainen verkkopyyntirauhoitus mahdollisti myös lohen vapaamman nousun jokialueen yläjuoksulle, jolloin Outakosken alueelta saatiin aiempaa paremmin verkkopyyntisaalista ja todennäköisesti myös lohen kutualueiden käyttö tehostui yläjuoksulla.

Kalastussäädökset voivat vaikuttaa eri jokialueilla eri tavoin, mahdollistaen joillekin alueille paremmat saaliit tai vähentäen niitä joltain muulta alueelta.

6.2. Vetsikon lohisaaliin jaossa havaittiin muutoksia

Lohenkalastusaktiiviteetti perinteisillä pyyntitavoilla on Vetsikossa vähentynyt. Paikkakuntalaisten vapakalastuksen voimistuminen ja perinteisen patopyynnin väheneminen voitaisiin identifioida yleiseksi elinkeino/rakennemuutoksiksi. Nousuniemen (2001) mukaan oman kalastuksen merkitys nykykupuolvelle on vähäisempää kuin sitä edeltäneille sukupolville. Merkityksen mittarina em. selvityksessä on käytetty kalastajien ajankäyttöä eri elinkeinotoimiin. Vetsikon alueella, kuten muuallakin Tenojokivarressa, kalastusmatkailu voimistui ja osa paikkakuntalaisista lohenkalastajista siirtyi lohenmyynnistä kalastusmatkailuyrittäjiksi. Vastaavasti lohisaaliit siirtyivät paikallisilta kalastajilta kalastusmatkailijoille. Luonnonvaraisen lohen markkina-arvo havaittiin korkeammaksi, kun se ”myytiin jokeen” ja paketoitiin palveluihin ja kalastusympäristöön.

Vetsikon, osakasmäärältään pienessä lohkokunnassa paikkakuntalaisten saalisseurannan etuna oli jakamattomien perikuntien/usean osakkaan omistamien tilojen suuri suhteellinen osakkuus (43 %). Tutkimuksessa havaittiin, että jakamatonta kalastusosakkuutta käytettiin ”hallitusti” siten, ettei jokainen perillinen kalastanut koko perikunnan oikeudella tai edes oikeutensa määrittämättömällä osalla. Vetsikossa lohjen verkkopyyntikalastus ei monistunut pienille lohkotilallisille ja kulkutusta harjoitettiin yhteispyynnillä tilakohtaisesti, joten saalisseuranta kalastavien sukupolvien vaihtuessa oli toteutettavissa. Muissa osakaskunnissa talokohtaisesta lohkokunnasta johtuva verkkopyyntipaikkeen seuranta ja siihen liittyvät yksikkösaaliit olisi ollut mahdotonta toteuttaa.

6.3. Korvaavatko lupatulopalautukset kalastusoikeuden käyttöä ja saalismenetystä?

Tenojoen kalastussäännössä (v. 1953) mainitaan, että Tenojoen kalastuslupatuloista saadut tulot jaetaan tasan Suomen ja Norjan valtioiden kesken. Viime vuosina kalastuslupatuloja yhteiseltä rajajokialueelta on kertynyt noin 850 000 €, josta puolet on jäänyt Suomen puolelle jaettavaksi valtion, osakaskuntien ja yksityisten vesialueen omistajien kesken. Suomeen jäävistä lupatuloista valtion osuus on noin neljännes, joten suurin osa (v. 2011: 310 000 €) on palautettu jokivarren osakaskunnille ja edelleen osakkaille.

Tenojoen kalastustoimikunnan osamietinnön (1986/3) mukaisesti Tenojoen kalastuslupatulojen jakoperusteena Suomessa ovat lohkokuntakohtaiset rantakilometrit rajajokialueella ja kalastusmatkailijoiden saamat /viemät lohisaaliit sekä lisäksi kalastusmatkailijoiden alueellinen kalastuspaine (vrk), jälkimmäistä indeksilukua painottaen. Mietinnössä mainitaan, ettei lupatulojen käytölle voida asettaa rajoituksia, koska ”*ne ovat korvausta kalastusoikeuden käyttämisestä*”. Perustuuko korvaus siihen, että valtio myy kalastusmatkailijoille vapakalastuslupia myös yksityisvesialueille ja kalastusmatkailijat vievät kyseisen alueen paikkakuntalaisten saalislohta? Voidaanko näin ollen osakkaiden saamat vuotuiset kalastuslupapalautukset katsoa myös Tenojoen korvauslain mukaisiksi korvauksiksi tapauksissa, jos he ulkopaikkakuntalaisina eivät ole voineet käyttää lainkaan verkkokalastusoikeutta? Voidaanko myös paikkakuntalaisten osakkaiden mahdolliset saalisvähenemät katsoa lupatuloilla korvatuksi, jos korvaus perustuu ko. alueelta kalastusmatkailijoiden viemään lohisaaliiseen?

Paikkakuntalaiset kalastusoikeudelliset henkilöt ovat olleet maaomaisuuden, kalastusoikeuksien pääasiallisia myyjiä. Myynnin yhteydessä ei ole ajateltu, että osa omasta kalastusoikeudesta siirtyisi tai vähenisi, koska lähtökohtaisesti ulkopaikkakuntalaisten verkkopyyntien käyttö oli kiellettyä. Valtion toimesta kalastusoikeutta on siirtynyt, annettu tai myyty vain asutus- ja elinkeinotarpeisiin mm. Petsamon siirtolaisille maanhankintalailla lohkokuntuihin asutustiloihin tai myöhemmin poro- ja luon- taistilallisille myytyjen maa-alojen myötä.

Lupatuloja on kertynyt vuodesta 1973 lähtien. Vuonna 1979 kalastussäännössä oli maininta, että ko. tuloja tulisi käyttää ensisijaisesti kalastuksen valvontakuluihin ja muihin kalakantojen kehittämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin. Osakaskunnat ovat voineet kuitenkin päättää itsellisesti, mihin kalastuslupatuloja käytetään. Joinakin vuosina Vetsikon osakaskunta on lupatulorahoilla huolehtinut pienimuotoisesta Vetsikkojoen valvonnasta, mutta jo useana vuonna lupatuloja on palautettu osakkaille, kalastusoikeuden/osakkuuden mukaisessa suhteessa, todennäköisesti osakkaiden kotipaikasta riippumatta. Vuonna 2011 Vetsikon osakaskunta sai Tenojoen lupatulorahoitusta noin 77 000 €.

Jos ko. vuoden lupatulot suhteutetaan saman vuoden Vetsikon lohkokunnan lohisaaliiseen, voidaan korvauksellista näkökulmaa puntaroida myös seuraavasti:

- kalastusmatkailijoiden viemä lohisaalis v. 2011 (5 545 kg x lohien keskihinta 12 €/kg*) vastaa 66 540 € korvausta. (Lähde: *luottamuksellinen tieto Vetsikon alueella kalastavalta, lohta myyvältä henkilöltä)
- lupatulopalautus (77 000 € : 12 €/kg) vastaa noin 6 415 kg:n lohisaalista

Eduskunnan laki- ja talousvaliokunnalle annetussa muistiossa (Niemelä 1990) on esitetty, että verkkopyyntimuotojen käyttörajoitus voitaisiin korvata vuosittain kertyneillä kalastuslupatuloilla. Vuoden 2011 lupatulokorvausta vastaava saalismäärä (6 415 kg) oli 5-kertainen verrattuna Vetsikossa ko. vuonna saatuun pato- ja verkkopyyntisaaliiseen (1 300 kg).

6.4. Kalastussäätelyjen ansiosta Tenossa on luonnonvarainen lohi

Tenojoen vesistöissä kalastusta on säädelty kahden valtion keskinäisin kalastussäännöin ja kalastussäännöistä tehdyin kalastussopimuksin. Jo ennen vuoden 1873 ensimmäistä yhteistä kalastussääntöä Norjassa oli oma Tenojoen lohenkalastusta koskeva sääntö. Varhaisimpien kalastussääntöjen tarkoituksena on ollut luoda molempiin valtioihin yhteinen kalastuskäytäntö, jossa ensisijaisena tarkoituksena on ollut Tenojoen lohisaaliin jakaminen tasapuolisesti. Vuodesta 1938 lähtien yhteinen kalastussääntö on kattanut myös Norjan puoleisen jokiosuuden Tenojokisuulle asti.

Toisen maailmansodan jälkeen lohenkalastus tehostui, kun käyttöön otettiin mm. uudet verkkomateriaalit ja perämootorit. Parantuneiden kulkuyhteyksien myötä alkoi myös kalastusmatkailu. Kalastussääntöneuvotteluissa vuosina 1953, 1960 ja 1972 tiedettiin, että Tenojoen alaosalla lohenkalastus oli tehokasta ja saaliit yleensä suuria, mistä syystä ymmärrettiin kalastuksen rajoittamisen merkitys saaliin jakamiseksi tasapuolisemmin.

Vuoden 1972 kalastussopimuksen tarkoituksiksi mainitaan *”turvata kalastuksessa paikallisen väestön edut ja toisaalta ohjata yhä lisääntyvä urheilukalastus sellaisille alueille ja sellaisiin paikkoihin, joissa sen aiheuttama haitta on mahdollisimman vähäinen ja missä sitä voidaan tarpeen mukaan valvoa”*. Tuolloin Tenojoen kalastussäännön näkökulma oli *”pinnallinen”*; oletettiin, että lohiresurssit ovat kestäviä ja pääasiallinen huolenaihe oli kalastusmatkailun järjestäminen paikkakuntalaisten kalastusta mahdollisimman vähän haittaavaksi. Sopimuksessa mainittiin sekä perinteisen kalastuselinkeinojen harjoittamisen oikeus että varaus kalastusmatkailijoiden virkistysmahdollisuuteen.

Vuoden 1979 Tenojoen kalastussäännön perusteluiksi mainittiin edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi *”säilyttää ja lisätä Tenojoen lohikantaa, erityisesti huolehtimalla lohien pääsystä mereltä jokeen aina lohien kutupaikoille asti (8. artikla)*. Kalastusmatkailijoille varattiin saaliista *”kohtuullinen osuus”*, mikä on edelleen määrittelemättä. Kalastussäännön yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitaan myös ns. *”kutuvaltioperiaatteen” (10. artikla)* noudattaminen. Periaatteen mukaisesti ne maat, joiden joista vaeltavat lohikalat ovat peräisin, jakavat ensisijaisesti sekä hyödyn että vastuun näistä kalakannoista. Kutuvaltioperiaatteen mukaan lohta tulisi hyödyntää samassa suhteessa, kuin sitä eri valtiot tuottavat. Arviolta 70 % Tenojoen lohien tuotantoalueesta kuuluu Norjalle.

Tenojoen kalastussäännön voimassaolevan sopimuksen (1989) artiklassa (1.) sanotaan, että *”Sopimuksen tarkoituksena on suojella ja ylläpitää Tenojoen vesistöissä anadromisten lohikalajien (lohi, meritaimen, merinieriä) ja sisävesikalajien luonnonlohikantoja siten, että luonnon monimuotoisuus ja tuotanto säilytetään*. Nykyinen sopimusteksti sisältää *monimuotoisuuden*, jolla täsmennetään, että Tenojoen vesistöissä on useita eri lohikantoja, joita tulisi säilyttää ja lisätä yhteisvastuullisesti. Sopimus-

tekstin yleisluonne on painottanut lohikantojen tulevaisuuden turvaamista enemmän kuin lohenkalastajien eri eturyhmien oikeuksia saaliiseen tai lohikantojen hyödyntämiseen.

Perinteisesti Norjan rannikolla kalastettiin lohta kiilanoilla jo 1800-luvun puolivälistä lähtien ja pyydysmäärät lisääntyivät vuosien myötä. Uusi pyyntitapa, koukkuverkko, otettiin käyttöön Finnmarkissa 1960-luvulla, jolloin rannikolla Tenon loheen kohdistui voimakas pyynti. Ajovertkopyynti yleistyi Pohjois-Norjassa 1970-luvun puolivälissä. Kansainvälinen huoli luonnonvaraisten lohikantojen säilymisestä lisääntyi jokisaaliiden vähentymisen myötä, mikä johti Pohjois-Atlantin alueella lohenkalastuksen kieltämiseen vuonna 1984 NASCON sopimuksella (NASCO= North Atlantic Salmon Conservation Organisation). Norjassa kiellettiin ajovertkokalastus vuonna 1988.

Monet merikalastuksen rajoitukset ja kiellot yhdessä Tenojoen vesistöalueen kalastussäätelyjen kanssa ovat turvanneet Tenojoen geneettisesti monimuotoiset lohikannat. Vanhat jokialueen kalastussäännöt ovat toimineet aikanaan tarkoituksensa mukaisesti. Rajoituksista huolimatta lohisaaliit ovat olleet ajoittain suuria, vaihdelleet luonnonmukaisella tavalla syklisesti 8–9 vuoden välein.

Vetsikon alueen pyydyskohtainen lohisaalis on vaihdellut eikä yksikkösaaliissa ole havaittavissa selvää trendiä vaan vaihtelu on vuosittaista. Suurimmat muutokset Tenojoen Suomen puoleisella vesistöalueella ovat olleet kalastuskulttuurillisia, perinteisten kalastustapojen vähentyessä ja kalastusmatkailupalvelujen yleistyessä.

Kiitokset

Kiitokset useille eri henkilöille, tekstiä tarkistaneille ja lisätietoja antaneille, Jaakko Erkinarolle ja Eero Niemelälle, Jorma Kuuselalle (Tenojoen kalastusmatkailutilastot), Morten Falkegårdille (Finnmarkin jokikalastus) ja Kare Koivistolle (Tenojoen kalastuslupatuloutus).

Erilliset kiitokset pitkäjänteisyydestä Maanmittauslaitoksen DI Esko Rantakivelle, joka on luovuttanut tutkimuskäyttöön kiinteistömääritystoimitusten tietoja Vetsikon lohkokunnan tiloille vahvistetuista pyydyspaikoista. Ko. tietoja on yritetty parhaan ymmärryksen mukaan sovittaa Tenojokivarren kalastajien antamiin lohisaalistietoihin ja kalastuksen valvojien pyydystietoihin. Luottamuksellisista saalistiedoista kirjoittaja kiittää yleisesti ”vetsikkolaisia”. Saaliinne ovat ja pysyvät luottamuksellisina.

Viitteet

- Anon. 2014. Status of the River Tana Salmon Populations. Report 1 – 2014 of the Working Group on Salmon Monitoring and Research in the Tana River System. 51 p.
- Jensen, A.J., Zubchenko, A.V., Heggberget, T.G., Hvidsten, N.A., Johnsen, B.O., Kuzmin, O., Loenko, A.A., Lund, R.A., Martynov, V.G., Nøesje, T.F., Sharov, A.F. and Økland, F. 1999. Cessation of the Norwegian drift net fishery: changes observed in Norwegian and Russian populations of Atlantic salmon. *International Council for the Exploration of the Sea, Journal of Marine Science* 56: 84-95.
- Johnsen, K.-M. 2010. Registrering av stengsel og stågarn i Tanavassdraget i 2010 og 1984. Rapport fra laksebreveiere i Tana vassdraget AL. 1/2010. 23 s.
- Kulki, A.-K. 2007. Korvauserusteet kalastuoikeuden rajoitusten aiheuttamien menetysten korvaamiseksi Tenojoella. Diplomityö. Teknillinen korkeakoulu. Maanmittausosasto. 83 s.
- Kulki, A.-K. & Vitikainen, A. 2009. Tenojoen kalastusoikeuksista ja niihin kohdistuvien rajoitusten korvaamisesta. *Maanmittaus* 84:2. 36 s.
- Länsman, M. 2012. Tenojoen lohenkalastuksen omistajat–maanomistuksellinen osakkuus Suomen puolella. RKT:n työraportteja 7 /2012. 29 s.
- Länsman, M. 2013. Paikkakuntalaisten lohenkalastus ja saaliit Tenojoen vesistöissä Suomessa 1980–2012. RKT:n työraportteja 18 /2013. 46 s.
- Länsman, M., Kuusela J., Ollila J. & Orell P. 2014a. Tenon ja Näätämön vuoden 2013 tilastot. RKT diaari 247/402/2014.
- Länsman, M., Orell, P., Kuusela, J., Kylmäaho, M., Ollila, J., Haantie, J., Koskinen, A., Erkinaro, J., Niemelä, E. 2014b. Teno- ja Näätämöjoen lohikantojen seuranta 2013. RKT:n työraportteja 19 / 2014.
- MMM 1981. Maa- ja metsätalousministeriön kirje. Tenojoen kalastuspiirin kalastussopimuksen ja -säännön muuttamistarve.
- Niemelä, E. 1990. Muistio Tenojoen korvauslaista eduskunnan laki- ja talousvaliokunnalle 25.10.1990. 8 s.
- Niemelä, E. & Niemelä M. 1984. Tenojoen 1979 tarkistetun kalastussopimuksen jälkeen kalastuksessa ja kalakannoissa tapahtuneet muutokset Tenojoessa ja lohenvaellusalueella. RKT. Tenojoen kalantutkimusasema. *Moniste* 58 s.
- Niemelä, M., Niemelä, E. & Hansen K. 1989. Tenojoen virkistus- ja ammattikalastussuunnitelma Suomessa ja Norjassa. RKT. Kalantutkimusosasto. *Monistettuja julkaisuja* 86. 137 s.
- Niemelä, E., Hassinen, E., Muladal, R., Brørs, S. & Sandring, S. 2009a. Atlantin lohi (*Salmo salar* L.) Tenojoen vesistöissä I – Ympäristöolosuhteet subarktisella Tenojoen vesistöalueella ja niiden vaikutus lohenkalastukseen ja loheen. Finnmarkin lääninhallitus. *Raportti* 5. 49 s.
- Niemelä, E., Länsman, M., Hassinen, E., Brørs, S., Sandring, S., Johansen, M. & Muladal, R. 2009b. Atlantin lohi (*Salmo salar* L.) Tenojoen vesistöissä II – Saaliin kilometrimääräinen ja kappalemääräinen vaihtelu pyyntitavoittein ja saaliiden määrään vaikuttavia tekijöitä. Finnmarkin lääninhallitus. *Raportti* 6. 69 s.
- Niemelä, E., Hassinen, E., Haantie, J., Länsman, M., Johansen, M., Brørs, S., & Sandring S. & Muladal, R. 2009c. Atlantin lohi (*Salmo salar* L.) Tenojoen vesistöissä III – Kalastuskauden aikainen ja vuosien välinen vaihtelu lohisaaliin rakenteessa ja saaliiden ajoittumisessa eri pyydyksiin. Finnmarkin lääninhallitus. *Raportti* 7. 53 s.
- Niemelä, E., Vähä, J.-P., Ozerov, M., Fernandez, D., Wennevik, V., Hassinen, E., Aro, P., Haantie, J., Kuusela, J., Christiansen, B. & Kalske, T. (ed.) 2014a. Genetic and geographical (Geogenetic) origin of 1SW- 4SW salmon and previous spawners caught in the years 2011 and 2012 in the Kolarctic salmon project area in Northern Norway; results when combining genetic assignments into the converted numbers of salmon from the official catch statistics in Norway. The County Governor of Finnmark, Department of Environmental Affairs. *Report* 4/2014. 69 s.
- Niemelä, E., Hassinen, E., Fløgstad, J., Kalske, T. (ed) & Prusov, S. 2014b. Salmon resources and management in Northern Norway, Finland and Russian Barents and White Seas. Kolarctic ENPI CBC – Kolarctic salmon project (KO197). *Report* XVI. 30 s.
- Nousuniemi, M.-A.: 2001. Tenojokivarren talouksien sidonnaisuus loheen ja lohenkalastukseen ennen ja nyt. Rovaniemi. Pohjolan painotuote Oy. 56 s.
- Rikstad, A. & Niemelä, E. 2009: Tanalaksen vandringer. Resultatet fra merkinger av laksesmolt i Tanavassdraget 1974–81. *Fylkesmannen i Finnmark. Miljøvernvedlegg. Rapport* 4. 15 s.

RKTL 436/80. Lausunto 5.1.1979 solmitun Tenojoen kalastussäännön vaikutuksesta kalastusoikeuden omaavien ulkopaikkakuntalaisten kalastukseen. 12 s.

Tenojoen kalastustoimikunnan mietinnöt I ja II. KM 1985:9 ja KM 1986:3

Toivonen, J. & Heikinheimo-Schmid, O. 1979. Kalastus Tenojoen vesistössä Suomen puolella. Suomen kalatalous 49: 26–48.

Tuunainen O. 2003. Vetsikon lohkokunnan korvausvaatimukset ja selvitykset (laki 501/1991). Vastinepyyntö valtiolta Vetsikon korvausasiassa 11.12.2003. 3387/5729-2002. 8 s.

Tenojoen kalastussäädökset:

Keisarillisen Suomen Senaatin Päätös suomalaisesta säännöstä kalanpyyntiä varten Tenojoen kalastuspiiristä 1873.

Kalastussääntö Tenojoen kalastuspiirissä (Suomen asetuskokoelma 203/1920)

Asetus uuden kalastussäännön aikaansaamiseksi Tenojoen kalastuspiiriä varten Norjan kanssa tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta (Suomen asetuskokoelma 174/1938)

Asetus Suomen ja Norjan välisen Tenojoen kalastuspiirin kalastussääntöä koskevan sopimuksen voimaansaatamisesta (SopS 11/1953)

Asetus Suomen ja Norjan välisen Tenojoen kalastuspiirin kalastussääntöä koskevan sopimuksen voimaansaatamisesta (SopS 39/1960)

Suomen Tasavallan Hallituksen ja Norjan kuningaskunnan Hallituksen välinen SOPIMUS Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä (SopS 48/1972)

Suomen Tasavallan Hallituksen ja Norjan kuningaskunnan Hallituksen välinen SOPIMUS Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä (SopS 20/1979)

Suomen Tasavallan Hallituksen ja Norjan kuningaskunnan Hallituksen välinen SOPIMUS Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä (SopS 66/1982)

Suomen Tasavallan Hallituksen ja Norjan kuningaskunnan Hallituksen välinen SOPIMUS Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä (SopS 94/1989)

Laki Tenojoen kalastussääntöä koskevan sopimuksen ja kalastussäännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta 501/1991

SSB <http://lakseregister.fylkesmannen.no/lakseregister/public/rapporter.aspx> (lokakuu 2013)

Liite 1. Lohisaalis (kg) Vetsikon lohkokunnassa pyyntitavoittain ja kalastajaryhmittäin v. 1967–1982 eri kalastussääntöjaksoilla.

A=kalastusoikeudellisten perinnepyyntisaalis, AB=paikallisten vapakalastus, K=kalastusmatkailijoiden vapasaalis.

Ka=kalastussääntöjakson keskiarvo *Vuosien 1972 ja 1973 saalistiedot puutteelliset, joten ne eivät ole mukana keskiarvoissa.

	A pato	A verkko	A kulkutus	A yht	AB vapa	AB YHT	K vapa	ABK YHT.
ka 1950-66	2450	300	?		805		?	
1967	1894	120	285	2299	725	3024	?	
1968	2044	120	180	2344	741	3085	?	
1969	1856	170	178	2204	662	2866	?	
1970	1994	105	148	2247	758	3005	?	
1971	2274	165	93	2532	631	3163	?	
*1972								
ka 1967-71	2012	136	177	2325	703	3028		
*1973	685	140	300	1125	1047	2172	952	3124
1974	3260	362	350	3972	721	4693	5125	9818
1975	3239	359	355	3953	907	4860	6007	10867
1976	1830	205	801	2836	668	3504	6160	9664
1977	1557	173	323	2053	487	2540	5929	8469
1978	971	107	124	1202	326	1528	4295	5823
ka 1974-78	2171	241	390	2803	622	3425	5503	8930
1979	1193	132	126	1451	154	1605	2679	4284
1980	1968	60	122	2150	210	2360	2325	4685
1981	1246	675	102	2023	440	2463	1504	6967
1982	1069	121	50	1240	705	1945	3953	5898
ka 1979-1982	1369	247	100	1716	377	2093	3365	5458

Lohenkalastus Vetsikon lohkokunnassa Tenojoen korvauslain näkökulmasta

Liite 2. Lohisaalis (kg) Vetsikon lohkokunnassa pyyntitavoittain ja kalastajaryhmittäin v. 1983–2013 eri kalastusääntöjaksoilla. Ka=kalastusääntöjakson keskiarvo

A=kalastusoikeudellisten perinnepyyntisaalis, AB=paikallisten vapasaalis, K=kalastusmatkailijoiden vapasaalis

	A pato	A verkko	A kulutus	A yht	AB vapa	AB YHT	K vapa	ABK yht
1983	1229	325	558	2112	778	2890	4513	7403
1984	2177	130	806	3113	380	3493	2900	6393
1985	2284	319	41	2644	635	3279	5183	8462
1986	1544	210	229	1983	536	2519	5943	8462
1987	2362	91	83	2536	460	2996	5224	8220
1988	1089	100	63	1252	287	1539	4038	6577
1989	1655	264	367	2286	483	2769	5098	7867
ka 1983- 1989	1763	205	307	2275	508	2783	4843	7626
1990	2005	325	229	2559	697	3256	4606	7862
1991	1768	478	171	2417	1060	3477	5291	8768
1992	1618	318	279	2215	1606	3821	10456	14277
1993	729	216	60	1005	1690	2695	10258	12953
1994	1043	394	435	1872	1207	3079	6043	9122
1995	1045	253	165	1463	1039	2502	5773	8275
1996	851	126	35	1012	959	1971	3671	5642
1997	558	249	61	868	878	1746	4877	6623
1998	1080	540	105	1725	1170	2895	4303	7198
1999	871	192	220	1283	1111	2394	5982	8376
2000	1085	218	240	1543	1694	3237	9965	13202
2001	1594	217	764	2575	1491	4066	15980	20046
2002	2526	790	1336	4652	1344	5996	7290	13286
2003	1313	197	569	2079	1305	3384	7510	10894
2004	842	164	421	1427	733	2160	3966	6126
2005	988	268	331	1587	1017	2604	6424	9028
2006	2388	132	338	2858	1170	4028	7855	11883
2007	1717	104	566	2387	1134	3521	6874	10395
2008	1634	180	141	1955	1190	3145	12967	16112
2009	859	88	103	1050	751	1801	6189	7990
2010	939	101	156	1196	887	2083	6809	8892
2011	996	205	92	1293	1507	2800	5545	8345
2012	1190	275	93	1558	1159	2717	7242	9959
2013	1520	164	283	1967	650	2617	5945	8562
ka 1990- 2013	1298	258	300	1856	1144	3000	7159	10159